„L U Č"

POLJUDNO-ZNANSTVENI ZBORNIK

IX.

ZBRAL FRANCE BEVK

1933

KNJIŽEVNA DRUŽINA „LUČ"

Vse pravice pridržane.

1771 /9

518/449

Izdala in založila Književna zadruga „Goriška Matica"
Natisnila Tipografia Consorziale - Trieste.

VSEBINA

Ivo Dren: O Belorusih in beloruskem slovstvu . Str. 5
Ivo Dren: Še nekaj beneškoslovenskih narodnih pesmi . . . . . » 28
France Bevk: Bibliografski pregled za leti 1931 in 1932 . . . . . » 41
Šlibarjev Polde: Raba tujega občevalnega jezika v starih pokrajinah Italije po ljudskem štetju iz leta 1921 . . . . . » 66
Šlibarjev Polde: Prirastek prebivalstva Julijske Krajine v zadnjem desetletju . . . . . » 73

Ivo Dren:

O BELORUSIH IN BELORUSKEM SLOVSTVU.

1. O Belorusih in Beli Rusiji.

«Široka cesta z dvema vrstama starih brez je bežala kot naravnost odpirajoče se prizorišče nekam na zapad in čim dalje so stale, tem gostejše so se zdele te široko viseče debele breze, tem bolj so se nižale, potem pa so se zlivale v eno samo črto, se ožile v samih sebi, kakor bi stremele h gozdu in se skrivale za obzorje.

Nekaj neobičajno lepega je v teh lagodnih, zastarelih cestah Bele Rusije. V širokem razmahu krožijo od vasice do vasice, od mestec do velikih mest, družeč okraje, gubernije in cele krajine. Koliko krasote in čarobnega mika je v njih sinjih daljah! Koliko novih čudes, svežih motivov, skrivnostnih pripetljajev obetajo popotnikovim očem, njegovemu srcu! S kakšno nenavadno silo vlečejo človeka k sebi in se dotikajo strun njegove duše! Kakšna sila je skrita v teh razdaljah nedoglednih rodnih cest in kakšno čarobno moč imajo nad teboj, nemirni, večno iščoči popotnik? Ali ni to tista njih povest, ki je ni nihče izpriprovedoval, ki je nastajala v dolgih stoletjih in se z ognjenimi črkami ljudske krivice zapisovala v srca milijonov popotnikov, kateri so hodili in se vozili po teh poteh in mislili svoje misli? Ali se ona, ta letopis časov, ne vtiska tako globoko v tvojo dušo, da se v njej odbije, da najde svoj trdni obraz in lik in z grozno sliko splaši temno noč ponižanja, ki se je spustila nad ta kraj? Morda pa obveva ta temna in strašna brezkončnost potepanja po svetu, kjer je težko označiti začetek in konec — kakor te ceste to simbolno izražajo —, tvojo dušo z neizraznim slavo-

spevom in jo vabi, naj se zlije z neskončnostjo sveta? Ali je to — nejasni odsev večnega človeškega nezadovoljstva, skrivnostni klic k iskanju drugih življenjskih oblik, nezavedno hrepenenje po boljši usodi? Ali je o — težnja duše, da bi porušila neke meje in se iztrgala odtod na brezmejne poljane še nikjer obistinjene volje?

Ej, ceste, rodne ceste! Kdo nam odgrne vaše povesti, kdo razloži misli, ki so jih vekovi nabirali in zapisovali po teh spomenikih naših selišč?

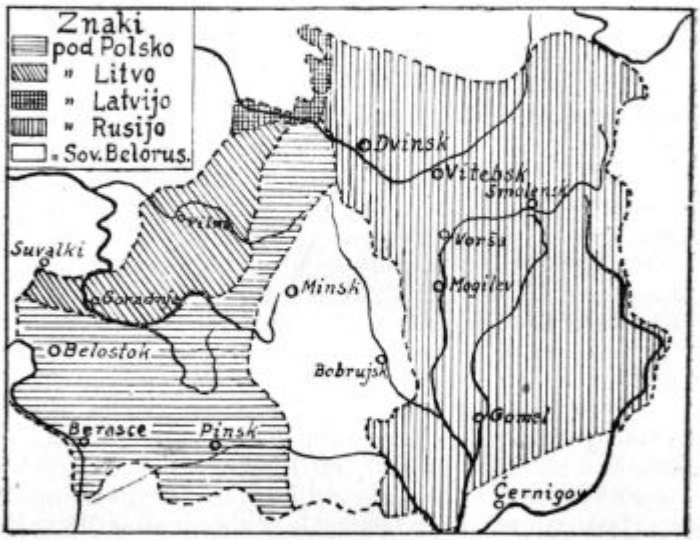

Zemljevid beloruskega ozemlja.

— Poglej, oglej si to divoto! — je rekel Turgenjev prijatelju, kažoč s hodnika svojega stanovanja na ravno cesto in na vso sliko, ki se je razgrnila pred njima. — Kakšna razdalja, kakšno prostranstvo! Kako veder pokrajinski ton in koliko raznovrstnosti v njem! In evo te breze okrog moje hiše: poglej, kako so imenitne!

— Le enega ne razumem, — je rekel Labanovič, ko si je ves prizor z ljubeznijo ogledal. — Pri nas je toliko krasote, toliko bogastva likov in barev in naša dežela je velika in mnogovrstna, mi pa ne vidimo, nočemo videti tega. O naši deželi se je ustanovilo mnenje, kakor bi to bila siromašna, zapuščena dežela. In po zemljepisnih priročnikih ne najdeš nikjer kolikor toliko primernega opisa Bele Rusije. Kaj pa je ta naša Bela Rusija? To je, glej, zahodni predel Rusije. Po čem slovi? Po ničemer. No, močvirja so tam, pa še vsemu svetu znana bolezen — mrzlica. In mi se s tem lahkomiselno strinjamo, mi vse to v dobri veri sprejemamo, kajti kakor si prej rekel: nad nami vlada šablona, šablona praznih besed, praznih izrazov, tuj način mišljenja in tuje razporejanje misli. Opiraje se na to se odvračamo od svoje domačnosti, ne cenimo je, sramujemo se je! — Besede «sramujemo se je» je Labanovič izgovoril s poudarkom, pri tem se je izraz njegovega obraza spremenil in v očeh mu je zagorel plamenček jeze. V njem je vstal — bolj nagonsko nego zavedno — ugovor zoper omalovaževanje in zatiranje narodnih pravic in kot sin tega naroda, s katerim se je čutil tesno zvezanega, se je postavil v bran za te pravice.

— Vsak narod ima svoj ponos. Anglež priznava samozavestno pred vsem svetom: Jaz sem Anglež! Isto delajo Francoz, Nemec, Avstrijec, Rus in drugi predstavniki raznih narodnosti. Mi Belorusi pa se ne upamo priznati, da smo — Belorusi. Kajti na glavo beloruskega ljudstva, kot naroda, se je izlilo mnogo pomij, vse njegovo bistvo je ponižano, njegova govorica je zasmehovana, ono nima imena, nima obraza. Odtod prihaja to, da se beloruski razumnik ne sramuje samo svojega naroda, temveč tudi svojih roditeljev. Poznamo primer nekega našega znanega učitelja, h kateremu je prišla mati od doma. Pri njem so bili gostje. On se ni upal pred gosti priznati svoje matere. — Pojdi, ženica, v kuhinjo — ji je rekel —, tam ti postrežejo.»

*

Ta odstavek iz Kolasove povesti «V gluhem Polesju» podaja v zgoščeni obliki nekaj glavnih dojmov o predvojni Beli Rusiji.

* * *

Če se napotiš iz Varšave v Moskvo, prideš nekako na pol poi med glavnima mestoma Poljske in Rusije v Mjensk, glavno mesto Bele Rusije, ki je nam bolj znano v nedomači obliki Minsk. Pred vojno je bilo to le glavno mesto ruske gubernije, zdaj je glavno mesto beloruske države. Vendar če na zemljevidu

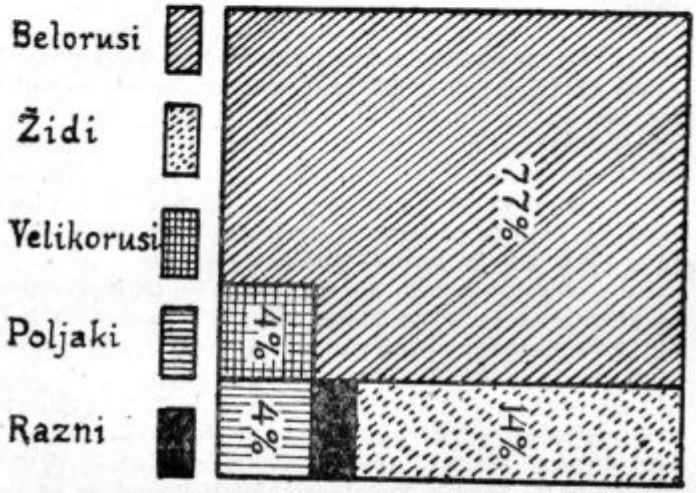

V kakšnem razmerju so mešani Belorusi z ostalimi narodnostmi.

primerjamo ozemlje samostojne beloruske republike z ozemljem, ki ga beloruski zemljepisci označajo kot belorusko narodno in jezikovno ozemlje, opazimo, da je to mnogo obširnejše nego ono; slika spominja na prerez trdo kuhanega jajca, v katerem predstavlja rumenjak državno, ves prerez s širokim beljakom naokrog pa celotno narodno ozemlje. To pomeni, da živi le jedro desetmilijonskega beloruskega naroda v svoji državi, v resnici niti polovica. Močne manjšine

so ostale na vzhodu in severovzhodu v Rusiji, na zapadu in severozapadu v Poljski, kaj malega na jugu v Ukrajini. Belorusi so stisnjeni med dva močnejša brata, ki sta se več stoletij borila za premoč in obenem tretjega rada tajila, češ, da ga ni. Jezikovna sorodnost med ruščino in beloruščino je res precejšnja, mnogo skupnega je tudi v poljski in zapadnobeloruski govorici. Vendar so se Belorusi vselej čutili kot posebno pleme ali bolje kot poseben narod. Njih slovstvo ima važne stare spomenike in prve njihove tiskane knjige so starejše od naših. Z današnjo politično neodvisnostjo, čeprav je le delna, so dani temelji za svobodnejši razvoj njihovega jezika, slovstva in splošne narodne kulture.

Ozemlje, na katerem se govori beloruski, se razprostira po razvodju med Črnim in Baltiškim morjem ob gornjem Dnjepru z dotoki Pripetom, Berezino in Sožem ter ob gornjem Njemnu in ob zapadni Dvini. Severozapadni del med Vilno, Minskom in Vitebskom tvori zapadnoruski hrbet ter je gričast in holmovit. Južni del med Minskom, Pinskom, Černigovom, Gomelom in Mogilevom pa je večinoma močvirnata nižina, znana kot Rokitensko barje na obeh straneh Pripeta in njegovih dotokov. To ozemlje obsega nekako predvojne ruske gubernije Minsk, Mogilev in Grodno, večji del gubernij Vitebsk in Vilna ter več okrajev gubernij Smolensk in Černigov.

Beloruse so oblastni, nasilni sosedje od vseh strani ščipali, cefrali, rezali in ožili. Zlasti proti Rusiji je segalo nekoč to ozemlje mnogo dalje na vzhod, skoro do Moskve. Še danes je baje beloruski tip zelo razširjen med prebivalstvom nekdanjih gubernij Pskov in Tver severovzhodno od Moskve in v guberniji Orel južno od Moskve.

Bežen poged v belorusko preteklost nas pouči o nekdanjih usodah in mogočnosti tega slovanskega plemena, ki se je stoletja borilo za narodno neodvisnost in jo je šele zdaj doseglo, pa v zelo nepopolni obliki.

V devetem stoletju je tvorila Bela Rusija posebno deželo z imenom «Polockaja Rus», ki se je že po imenu razlikovala od «Novgorodske Rusi», od «Kijevske Rusi» in od «Rostov-Suzdalske Rusi». Tri glavna plemena so bivala tedaj na beloruskih tleh: Kriviči, Dregoviči in Radimiči. Kakor Srbi, Bolgari, Rusi in Malorusi (Ukrajinci) so tudi Belorusi prejeli krščanstvo iz Carigrada. Pismenost in izobraženost je kakor drugod tudi v Beli Rusiji domovala predvsem po samostanih. V bojih zoper nemške viteze so se Belorusi od 13. stoletja dalje često družili s svojimi severnimi sosedi Litvanci. Glavno mesto te skupne litvansko-beloruske države je bil sprva Novogrodek, pozneje pa Vilna. Do konca štirinajstega stoletja se je ta država tako okrepila in razmahnila, da je obsegala gubernije Vilna, Grodno, Kovno, Minsk, Mogilev, Vitebsk, Smolensk, Volinijo, Podolijo, Kijev, Černigov in delno gubernije Orel, Kaluga in Tula ter se je raztezala do Možajska pri Moskvi. Njena mogočnost je še narastla, ko se je pridružila Poljski in je postala beloruščina glavni državni jezik, v katerem so se objavljali statuti, javne listine in postave in so se pisali letopisi. Prva tiskana beloruska knjiga je iz l. 1483 in je torej skoro sedemdeset let starejša od prve slovenske tiskane knjige. Jurij Francisk Skorina, prvi beloruski tiskar, je že nekaj desetletij pred našim Trubarjem, okrog l. 1520,. prevel sveto pismo v svojo materinščino. Ob koncu 16. in v 17. stoletju so se v Beli Rusiji bolj in bolj uveljavljali poljski vplivi in z njimi zapadna omika. Toda kmalu jo je s Poljsko vred zagrnil val ruskega samodrštva. Prva razdelitev Poljske (1772) je spravila pod rusko oblast vojvodstva Mogilev, Mstislav in delno Polock, v drugi razdelitvi (1793) je Rusija dobila ozemlje Minska in v tretji (1795) še vse ostalo belorusko ozemlje obenem z litvanskim. Poslej je ostala Bela Rusija do konca svetovne vojne v ruski državni odvisnosti.

Carska Rusija je zlasti v preteklem stoletju uporabila vsa sredstva, da bi si Belo Rusijo «asimilirala»,

zatrla njen narodni značaj, predvsem beloruski jezik. Ponekod je menda tudi uspela, da je beloruski živelj skrčila od 85% na 30%, toda tozadevni podatki so zelo nezanesljivi in sporni. Boljševiški pisatelj B. Volin razgrinja v «Izvestijih» z dne 5. julija 1925. v članku «Rosijskaja imperija i sovjetskij sojuz» tole po vsej priliki precej verno sliko narodnega zatiranja manjšin v predvojni Rusiji: «Kulturne težnje zavojevalnih plemen ne samo da se niso upoštevale, temveč so se naravnost dušile. Materin jezik, narodno slovstvo, narodno šolstvo, narodna kultura, vse se je preganjalo, vse je bilo osumljeno kot nevarno gibanje. S posredovanjem misijonarskih popov in uradnikov se je povsod uvajala tako zvana ruska kultura. Razne narodnosti so se neusmiljeno rusile. Edini uradni jezik je bila ruščina; krajevne šole so se zaprle. Tiskovna svoboda je bila povsem neznana, izdajanje časopisov v jezikih drugih narodov je bilo prepovedano. Nasilna caristična vlada je lahko živela samo s pomočjo svojih uradnikov, ki so bili orodje za izkoriščanje in zatiranje. Sinovi podvrženih narodov so se izganjali iz rodnih dežel in vlačili so jih v osrednje industrijske pasove, da bi tam krepili carjevo moč. Caristična prekanjenost je z grozotami in zatiranjem naganjala ruske kmete v obmejna ozemlja.»[1]) Silno je trpela Bela Rusija. Mnogi njeni obrobni predeli so se nasilno potujčili. Nobena beloruska knjiga, nobena beloruska beseda se ni smela natisniti na beloruskih tleh.

Zanimivo je, kako so Belorusi dosegli državno samostojnost. Revolucijonarno gibanje, ki se je drugod po Rusiji širilo že prej v raznih oblikah, se je v Beli Rusiji začelo pod konec 19. stoletja. L. 1902. se je ustanovila beloruska revolucijonarna stranka in naslednje leto beloruska socijalistična zveza. Nesrečna rusko-japonska vojna je zaprla Beli Rusiji iztočna tržišča in poostrila nasprotja, iz katerih so

[1]) To mesto je povzeto po Palmirijevem italijanskem prevodu v «L'Europa Orientale» 1925, str. 787.

se v letih 1905 do 1907 izcimile stavke in vstaje. Manjšine so dobile nekaj narodne svobode. V Vilni je začel izhajati prvi beloruski časopis «Naša dolja» (Naša usoda), ki ga je pozneje nadomestila «Naša njiva». Revolucijonarne ideje so se razmahovale. Ustanavljala so se slovstvena društva in širila med ljudstvom belorusko kulturo, prav tako med kristjani kakor med Židi. Pri tem preporodu je sodelovalo precej pesnikov in pisateljev, kakor Janka Kupala, Jakub Kolas, Maksim Bagdanovič, Gartny Ciška, Albert Pavlovič, Aleš Garun i. dr.

Tip beloruske hiše.

Med svetovno vojno so se morali Belorusi boriti pod zastavami svojega tlačitelja. Ko so nemške čete pahnile Ruse nazaj in zasedle tudi precej beloruskih tal, je moralo prebivalstvo v begunstvo. Približno dva milijona ljudi je tedaj zapustilo rodno grudo. Med nemško zasedbo v letu 1915. so nastali prvi poskusi za ustanovitev samostojne Bele Rusije pod nemško zaščito. Naslednje leto so poslali zastopniki beloruskega razumništva poseben odbor v Lausanno k zborovanju narodov z zahtevo, da se ustanovi neodvisna Bela Rusija. Podobna prizadevanja so se nato stopnjevala in po ruskem oktobrskem prevratu leta

1917. se je vršil v decembru vsebeloruski nekomunistični kongres 1872 poslancev, ki je proglasil belorusko demokratsko republiko. Ta vsebeloruski sovjet je bil od prvega začetka v nasprotju z Moskvo. Prevladovali so v njem narodni elementi. Ko so Nemci zadnje dni februarja l. 1918. zasedli Minsk, se je beloruska «rada» nagnila na nemško stran in je n. pr. v aprilu tistega leta poslala nemškemu cesarju zahvalno brzojavko za osvobojenje izpod boljševiškega jarma. Toda že v decembru istega leta so rdeče armade zavzele Minsk in 1. januarja 1919. se je slavnostno proglasila neodvisna beloruska socijalistična republika. Dasi Belorusi v srcu baje niso bili boljševiki, so sprejeli manjše zlo iz strahu pred vstajajočo in prodirajočo Poljsko, ki je zahtevala tudi belorusko ozemlje zase in ga je pod zaščito zmagovitih velesil dobršen del tudi dobila. Za kratko dobo so Poljaki pod Pilsudskim v jeseni l. 1919. zasedli Belo Rusijo, a 11. julija 1920. so rdeče armade znova zavzele Minsk in proglasila se je spet beloruska sovjetska republika, ki obstoji še danes. Poljska je vzela, kolikor je mogla, vse zapadno belorusko ozemlje skoro do Minska. Isto je storila Rusija, ki si je priklopila vzhodne dele (večji del gubernij Vitebsk, Smolensk, Gomel). Samostojni Beli Rusiji je ostalo res le golo belorusko jedro. Pa še to ni čisto enotno. Prej omenjene caristične metode so v preteklem stoletju ljudi tako premešale, da živijo zdaj nebeloruske manjšine tudi v prosti Beli Rusiji, ki ima n. pr. pet uradnih jezikov: beloruski, židovski, poljski, ruski in letski. V šolah prevladuje beloruščina.

Beloruska republika ima 111.331 km² in je torej nekaj večja nego tretjina Italije in nekaj manjša nego polovica Jugoslavije. Vse belorusko ozemlje pa znaša po beloruskih zemljepiscih 320.000 km² in je torej za 10.000 km² večje od Italije. Sosede beloruske republike so: Lotiška ali Letska na severu, Poljska na zapadu, Ukrajina na jugu in Rusija na vzhodu. Podatki o ljudskem štetju so v marsičem le približni, ker se je štetje l. 1920. vršilo v precej neugodnih raz-

merah, ko je še trajala rusko-poljska in beloruskosovjetska vojna. Vsega prebivalstva v beloruski republiki je 4,171.866, torej niti polovica vseh Belo-

Pogled na del Minska.

rusov, ki jih je deset milijonov. Po takratnih, Rusom prijaznih podatkih bi bilo razmerje med posamez-

nimi narodnostmi sledeče: 71% Belorusov, 15.4% Rusov, 10.7% Židov, 2.1% Poljakov, 0.8% drugih. Po beloruskem zemljepiscu Arkadzu Smoliču pa je Belorusov več, namreč 81.83%. Pred vojno je bila nepismenost precejšnja, le približno ena tretjina prebivalstva je znala brati in pisati. Z ustanavljanjem novih šol in s širjenjem ljudske prosvete se zdaj nepismenost bolj in bolj odpravlja. Kakor Slovenci so tudi Belorusi največ poljedelci, zlasti v okrožjih Smolensk in Mogilev; 83.50% prebivalstva se ukvarja s poljedelstvom. Moskvi je bilo zato razmeroma lahko izpodbiti poljski vpliv in vsaj navidezno pridobiti kmete zase z obljubami, da se bodo gosposke zemlje razdelile med kmete.

Upravno je Bela Rusija razdeljena na 10 «okrugov» ali okrožij in ti se delijo na «rajone» ali okraje.

Najvažnejše je osrednje okrožje Minsk, ki ima skoro 11.000 km² in nad pol milijona prebivalstva. Središče mu je glavno mesto republike Minsk s 111.000 prebivalci. Minsk je slovstveno ognjišče Bele Rusije z beloruskim vseučiliščem, ki se je ustanovilo l. 1921. in šteje štiri fakultete, pravno-gospodarsko, vzgojeslovno, zdravniško in delavsko, z mnogimi odseki, laboratoriji in drugimi znanstvenimi napravami. Vseučiliška knjižnica ima največ beloruskih knjig in šteje 130.000 del. Minsk je tudi sedež narodnega muzeja, zavoda za belorusko kulturo in zavoda za kmetsko gospodarstvo. Osrednji arhiv ima nad tisoč beloruskih spomenikov pisanih od 15. do 18. stoletja in razne arhive samostanov, sodišč, škofij itd. L. 1923. je izhajalo pet beloruskih časopisov, devet ruskih, dva židovska in dva poljska. Okrožje je razdeljeno na enajst okrajev: Zaslavl, Kojdanovo, Logojsk, Osrošickij Gorodok, Puhoviči, Samohvaloviči, Smiloviči, Smoleviči, Uzda, Červen, Šack.

Vzhodno od Minska se razteza okrožje Borisov z 11.840 km² in 365.000 prebivalci. Glavno mesto Borisov ima 18.000 prebivalcev. Važno je tudi mestece Lepel s 5000 prebivalci. Okrožje šteje devet okrajev:

Borisov, Berezino, Begoml, Zembin, Krupki, Lepel, Pleščenicy, Kolopeniči, Čereja.

Najvzhodnejše okrožje v smeri proti Smolensku je Orša z 8000 km² in nekaj manj nego pol milijonom prebivalcev. Orša, glavni železniški vozel vzhodne Bele Rusije, ima 20.500 prebivalcev. Okrajev je deset: Boguševka, Gorki, Dribin, Dubrovka, Kopys, Kohanovo, Krugloje, Ljady, Orša, Toločin.

Severno od Orše je okrožje Vitebsk z 11.370 km²

Beloruska kmetica.

in 577.000 prebivalci. Glavno mesto je Vitebsk, važno industrijsko in prometno središče s skoro 100.000 prebivalci. Druga važna mesta so: Gorodok (nad 5000 prebiv.), Senno (nad 4000 prebiv.) in Suraž (3500 prebivalcev). Pomembna trgovska središča so: Časniki (nad 5000 prebiv.), Bešenkoviči (3000 prebiv.) in Ljozno (skoro 3000 prebiv.).

Najsevernejše okrožje je Polock z 9360 km² in nad 316.000 prebivalci. Važna reka je plovna Dvina. Glavno mesto Polock ima skoro 20.000 prebivalcev, železnica ga veže z Moskvo, Leningradom, Varšavo in Rigo. Večji mesti sta še Drisa (3000 prebiv.) in Ulla (2000 prebiv.). Okrajev je devet: Polock, Vetrino, Volyncy, Drisa, Dretun, Osveja, Rosona, Ulla, Ušač.

Južnovzhodno od Orše se razteza ob gornjem Sožu okrožje Kalinin z nad 8000 km² in 400.000 prebivalci. Glavno meso so Klimoviči (60.500 prebiv.). Važnejša mesta so še: Mstislavl (nad 9000 prebiv.), Čerikov (7.600 prebiv.), Kričev (6290 prebiv.), Kotinsk (4000 prebiv.). Okrožje ima deset okrajev: Belynkoviči, Klimoviči, Kostjukoviči, Krasnopolje, Kričev, Miloslaviči, Mstislavl, Rjasna, Kotinsk, Čerikov.

Med Minskom in Kalininom se razprostira okrožje Mogilev z 11.680 km² in 533.360 prebivalci. V glavnem mestu Mogilevu (41.600 prebiv.) cvete kožarska industrija. Okrajev je deset: Belyniči, Staryj Bykov, Stary Žuraviči, Korma, Lupolovo, Mogilev, Propojsk, Čečevina, Čausy, Šklov.

Okrožje Bobrujsk leži južno od Mogileva na obeh straneh Berezine in ima 14.450 km² ter nad pol milijona prebivalcev. Dežela je bogata z gozdovi. Izmed obrti je najbolj razvito steklarstvo. Glavno mesto Bobrujsk ima 33.500 prebivalcev. Omenimo še: Rogačev (11.250 prebiv.), Žlobin (10.000 prebiv.) in Gluck (4,600 prebiv.). Okrožje se deli v dvanajst okrajev, katerih dva pripadata Bobrujsku. Ostalih deset se imenuje: Buda Košelevskaja, Gorodec, Žlobin, Kličev, Osipoviči, Pariči, Rogačev, Svislov, Strešin, Gluck.

Zapadno od Bobrujska in južno od Minska je okrožje Sluck z 8.400 km² in 285.000 prebivalci. Glavno mesto Sluck ima okrog 14.000 prebivalcev. Kopyl šteje kakšnih 4000 prebivalcev. Ljudstvo se posveča zlasti živinoreji. Okrajev je sedem: Grozov, Kopyl, Krasnaja Sloboda, Ljuban, Sluck, Starobin, Staryje Dorogi.

Južni konec Bele Rusije po močvirjih ob Pripetu zavzema okrožje Mozyr s 16.270 km² in 319.000 pre-

bivalci. Glavno mesto Mozyr ima skoro 13.000 prebivalcev, Petrikov jih ima okrog 11.000 in Kalinkoviči nad 4000. Okrožje se deli v tehle deset okrajev: Žitkoviči, Jelsk, Kalinkoviči, Lelčincy, Mozyr, Narovl, Ozariči, Petrikov in Turov.

2. O beloruskem slovstvu.

A hto tam idze?

A hto tam idze, a hto tam idze?
U vagromnistaj takoj gramadze?
— Belarusy.

A što jany njasuc na hudyh pljačah,
Na u lapcjah nagah, na u kryvi rukah?
— Svaju kryudu.

A kamu njasuc getu kryudu usju,
A kudy njasuc na pakaz svaju?
— Na svet cely.

A hto geta jih, ne adzin miljon,
Kryudu nesc naučyu, razbudziu jih son?
— Bjada, gora.

A čago-ž, čago zahacelas jim,
Pagardžanym vek, jim sljapym, gluhim?
— Ljudzmi zvacca!

To je beloruska narodna himna, ki jo je zložil Janka Kupala. Kdor je kdaj bral kaj ruskega in poljskega, bo brž opazil podobnosti s tema dvema jezikoma, vendar več z ruskim nego s poljskim. Opazil bo tudi, da spadajo Belorusi k tistim Slovanom, ki pišejo zelo fonetično, to je natanko po izgovoru. Pa tudi kdor zna samo slovenski, ugane mestoma v tej pesmi cele stavke. Naj podamo pesem še v prostem prevodu:

Kedo pa tam gre?

Kedo pa tam gre, kedo pa tam gre?
Kdo so vsi ti neštevilni ljudje?
— Belorusi.

Kaj nosijo na teh krvavih rokáh,
na mršavih plečih, na ubogih nogáh?
— Vso krivico.

Le komu nesó to krivico vso?
Le kam jo nésejo kazat takó?
— Vsemu svetu.

In kdo je te milijone ljudi
tegá naučil? Kdo iz sna jih budi?
— Zlo in beda.

Le česa je zdaj si zaželel ta rod,
doslej gluh in slep in tlačen povsod?
— Biti človek!

O beloruskem slovstvu smo čuli, da ima važne spomenike iz 13. in 14. stoletja in tiskane knjige že iz 15. stoletja. Omenili smo Franciska Skarino, ki je v začetku 16. stoletja pobelorusil vse sveto pismo ter ga dal natisniti prvič v Pragi l. 1517., nato v Vilni, kjer se je ustanovila prva beloruska tiskarna, l. 1525. Iz iste dobe je «Litevski statut», ustavna listina in zbirka zakonov, ki jih je l. 1529. izdal v beloruskem jeziku poljski kralj Zigmund I. za združeni deželi Litvo in Belo Rusijo. O takratnem razcvitu beloruske književnosti priča med drugim število beloruskih tiskarn, ki so se ustanovile n. pr. v Polocku, Minsku, Mogilevu, Nesvižu, Ljubči, Zaslavlu, Slucku, Pinsku in Supraslu. Šestnajsto stoletje velja v slovstveni zgodovini kot «zlata doba» beloruske književnosti. V njem koreninijo poznejša stoletja, na njem in na živi beloruski besedi sloni tudi novejša beloruska književnost, ki nas tu posebno zanima.

Neprijazne poljske in pozneje ruske vlade so od začetka 18. do konca 19. stoletja zaman skušale pokopati jezik desetmilijonskega beloruskega naroda. Ubožna beloruska selišča so tudi ob najhujšem zatiranju zvesto čuvala domačo govorico, zvesteje nego mesta, koder se je izobraženstvo hitreje raznarodovalo. Pomlad narodov je sredi preteklega stoletja zavela tudi v Belo Rusijo in oplodila duhove, ki so beloruskemu narodu dvignili nove zaklade.

Ko je pri nas cvetela Prešernova romantika, se je ta struja uveljavila tudi med Belorusi. Med prvimi njihovimi romantiki slovi Vincuk Dunin Marcinkjevič, rojen l. 1807., umrl l. 1884. Slovstvena zgodovina ga označuje kot največjega beloruskega dramatika devetnajstega stoletja. Njegova dela kažejo belorusko ljudstvo v trdi borbi za jezikovne pravice, zlasti velja to za njegovo «Sjaljanko» iz l. 1846. Marcinkjevičeva smer se je nadaljevala vse preteklo stoletje in ima tudi med sodobniki svoje privržence,

Beloruski kmet.

kakor Janka Bylino, katoliškega duhovnika, Haliaša Leučika i. dr. Mnogi beloruski romantiki so izšli iz beloruskega plemstva, ki je bilo narodni duši nekoliko odtujeno, a ne toliko, da bi se bilo s svojimi najboljšimi sinovi odvrnilo od svojega naroda.

Ne v nasprotju z romantiko, temveč kot njen naravni razvoj se je v drugi polovici preteklega stoletja kakor pri nas tudi med Belorusi razmahnil realizem, ki se je še bolj poglobil v narod in njegovo

trpljenje. Glavni glasnik takih teženj je pesnik Francisk Bagušević, sodobnik našega Gregorčiča, rojen l. 1840., umrl l. 1900, predvsem v svoji zbirki «Dudka belaruskaja» (Beloruska svirel) iz l. 1891. V istem duhu je pesnil Jan Njasluhouski (1851 do 1897). Izmed pisateljev realistične smeri omenimo Alherda Abuhoviča (1840 — 1905) in Aleksandra Pščolko, rojenega l. 1870.

Pomisliti moramo, da se je ves ta razvoj beloruskega slovstva vršil v najtežjih razmerah, v času najkrutejšega narodnega zatiranja, ko je bilo tiskanje beloruskih knjig v Rusiji zločin. Beloruska dela so izhajala večinoma v avstrijskem Krakovu ali v nemškem Poznanju in so se tihotapila čez mejo v Belo Rusijo kakor nekdaj slovensko sveto pismo iz Nemčije na Kranjsko. Šele ruska revolucija iz l. 1905. je izsilila carju Nikolaju II. ustavo in nekaj jezikovnih svoboščin za neruske manjšine. V Vilni je začela tedaj izhajati prej omenjena «Naša dolja» (Naša usoda), ki je sproti zapadala ruski zaplembi in ni dosegla več nego šest številk. Njena naslednica je postala «Naša njiva», ki je izhajala v cirilici in latinici ter se širila med vsem beloruskim narodom. Naj tu mimo grede omenimo, da je večina Belorusov pravoslavna in piše s cirilico; med zapadnimi Belorusi, ki so živeli v tesnejšem stiku s katoliškim zapadom, zlasti s Poljaki, pa je mnogo katoličanov, ki rabijo latinico s poljskim pravopisom. Tako razdvaja tudi Beloruse dvojna vera in dvojna pisava, kar je zanje kot narod podobno prekletstvo, izvirajoče iz tujih darov, kakor ga na jugu predobro poznajo Srbohrvati. Po drugi strani prav taki narodi izglajajo nasprotja med vzhodom in zapadom in pospešujejo njuno zbližanje.

Skoro vsi važnejši beloruski književniki in kulturni delavci predvojne dobe so bili sotrudniki «Naše njive», n. pr. Ivan Luckjevič, umrl l. 1919., njegov brat Anton Luckjevič, pesnica Cjotka, umrla l. 1916., Š. Jadvigin, Sergej Polojan, Vaclav Lastouski i dr. Dela teh slovstvenikov so

polna narodnih in socijalnih motivov, prekvašena z beloruskimi težnjami po neodvisnosti in samostojnosti. In vendar ni to neumetniška politična književnost. Preveč se v njej zrcalijo najvišja narodna stremljenja.

Poleg Vilne je bil pred vojno tudi Petrograd važno belorusko kulturno žarišče, ker je tam živelo

Lesena staroverska cerkev.

lepo število beloruskih izobražencev in ker so tam včasih beloruske knjige celo laže izhajale nego v Vilni. Književnost je postala tako glavna gibalna sila,

ki je vse plasti beloruskega ljudstva prepajala z narodno zavestjo in z željo po narodni neodvisnosti.

Tej novejši dobi beloruskega slovstva pripadajo zlasti trije veliki pesniki in pisatelji: Maksim Bagdanovič, Janka Kupala in Jakub Kolas.

Maksim Bagdanovič se je rodil l. 1892. Njegovi mladosti je bil vtisnjen pečat bede in trpljenja. Kot visokošolec je mnogo trpel, prezebal in stradal. Po več mesecev je zajutrkoval in večerjal le grenek čaj brez kruha. Lotila se ga je sušica, ki ji je podlegel s petindvajsetimi leti (l. 1917). Ima torej po svojih življenjskih usodah v beloruskem slovstvu podobno mesto kakor v našem Kette, Murn ali Srečko Kosovel. Sprva je pesnil v duhu simbolizma. V tem duhu je zložena njegova «Veronika». Pozneje se je vnemal bolj za «umetnost radi umetnosti», kar je v beloruščini znano tudi pod imenom «akmeizem». Vendar se tudi zdaj ni odtujil rodni grudi, ki jo v mnogih blagoglasnih pesmih navdušeno opeva. Med njegova najboljša dela se prišteva lirska zbirka «Vjanok» (Venec) iz l. 1913. Dasi je, kakor smo videli, vse Bagdanovičevo delo plod mladeniških let, vendar se je pesnik z njim v beloruskem slovstvu tako krepko zasidral, da lahko govorimo o Bagdanovičevi šoli. Po njegovih stopinjah stopa več mlajših pesnikov, kakor: Vladimir Dubouka, Vladimir Žylka, Fedor Iljaševič in pesnica Natala Arsenjeva.

«Biti človek!» S tem vzklikom se konča zgoraj prevedena beloruska narodna himna, ki jo je zložil Janko Kupala. Ta vzklik tudi najbolje označuje vse umetniško delo Kupalovo. Kupala je silno samosvoja, borbena osebnost, ki velja danes za največjega beloruskega pesnika (glej A. Navina, Našy piesniary, Vilna 1918, str. 37). Prekaša druge s silo svoje besede in je zato buditelj, glasnik, prerok svojega naroda. Rodil se je l. 1882. v Vjazynki pri Radaškavičih. Izhaja iz nižjega plemstva. Šolal se je na narodnem učilišču ter nato pomagal očetu in v pivovarniških obrtih. Pozneje je v Vilni vstopil v uredništvo «Naše njive». V Leningradu je poslušal splošnovzgojna pre-

davanja Čarnjajeva. Vrnil se je v Vilno k «Naši njivi» in deloval pri založništvu «Belaruskaje Vydaveckaje Tavarystva». L. 1915. je odšel v Moskvo, kjer se je naslednje leto poročil. Pozneje je živel v Minsku, Polocku, Smolensku in spet v Minsku. Tu ga je boljševiška beloruska vlada obenem s Kolasom, dasi kakor ta ni boljševik, proglasila l. 1926. za beloruskega narodnega pesnika in mu podelila dosmrtno častno vzdrževalnino. Po svoji plodovitosti presega Kupala vse druge sodobnike. Objavil je nad dvajset knjig.

V slovstvu se je pojavil sprva kot kmetski poet. Značilna za to dobo je njegova prva pesem «Mužyk» iz l. 1905. V devetih kiticah riše kmet samega sebe z dobršno mero samozafrkovanja in stalnim koncem: «Ker jaz sem kmet, neumen kmet». A v zadnjih dveh kiticah se iz ironije razbohoti najkrepkejša samozavest: «Človek sem, čeprav sem kmet! — Živel bodem — ker sem kmet!» Ta struna prevladuje tudi v pesmih, ki so naslednja leta izhajale v «Naši njivi» in v zborniku «Žalejka» (Piščalka). V njih dobiva pesniški izraz žitje oračev, ženjcev, koscev, pastirjev. V «Žalejki» je izšla tudi gori omenjena narodna himna (1908). Ni mu dovolj, da se Belorus zaveda, da je človek, temveč bi rad, da ga tudi njegovi tlačitelji imajo za človeka. V zbirki «Guslar» se bolj uveljavi pesnikova osebnost, ki se ne staplja z ljudsko gmoto, temveč skuša izraziti svoj jaz. Tudi oblika, ki je prej spominjala na narodno pesem, se zdaj izpopolni. Besedna godba mu postane važna in se izraža s presenetljivo popolnostjo, n. pr. v «Pesmi solncu». Polagoma stopi v ospredje domovina. Navina pravi o tem: «V poslednji dobi svoje tvornosti daje Kupala jasen izraz mislim in vzorom, kakšni se porajajo v duši beloruskega naroda, ki se je šele prebudil od vekovitega sna. Kupala je eden izmed najizrazitejših ideologov beloruskega preroda». Izza zbornika «Šljaham žycjca» (Po poti življenja) so mu priljubljeni motivi: skrb za sedanjost in bodočnost domovine, zatopljanje v njeno prošlost, njena bramba

pred sovragi, klic k vstajenju in življenju. Obenem se Kupala iz seljaškega pesnika dvigne v glasnika vsega naroda in zlasti najvažnejše plasti njegovega razumništva, ki je samo izšlo iz zdrave kmetske korenine in ga tujina ni odtujila ne izkvarila. Takega se kaže zlasti v obeh zbornikih «Spadčyna» (Dediščina) in «Beznazounaje» (Brez naslova). «Advečnaja pesnja» (Pesem vsega življenja) (1910) prikazuje v dvanajstih prizorih vse življenje seljaka od rojstva do smrti. «Son na Kurganje» (Sen na junaški gomili) (1912) je fantastična odrska pesnitev v štirih prizorih. Dasi je Kupala bolj pesnik prerok nego dramatik, je vendar napisal par uspelih iger. Dvodejanka «Paulinka» (1912) podaja odrski izrezek iz plemiškega življenja. «Razkidanaje gnjazdo» (Porušeno gnezdo, 1913) je lepa drama v petih dejanjih iz kmetiškega življenja.

Jakub Kolas, s pravim imenom Kastuš Mickjevič, se je rodil l. 1882. v Mikalajevščini v okrožju Minska. Bil je učitelj, a se je pozneje posvetil popolnoma slovstvu. Goji poezijo in prozo, vendar je glavno težišče njegovega umetniškega ustvarjanja pripovedništvo. Razlike med Kupalo in Kolasom so take, da ta dva vrstnika drug drugega izpopolnjujeta in sta v svojih delih oba vkup najvernejše zrcalo beloruske duševnosti. V svojih številnih črticah in povestih je Kolas neutruden slavilec naravnih čarov beloruske zemlje in neizčrpan oblikovalec ljudi, ki živijo na njej, zlasti najvažnejšega beloruskega sloja, ki je kmetski. Več o Kolasovem življenju in delu glej v knjižici prevodov iz Kolasa «Mladi hrast».

Beloruska meščanska drama je našla svojega umetnika v Franciscu Alahnoviču (roj. 1883). Dober lirik je Kazimir Svajak (umrl 1925). Pesniki in pisatelji iste borbene smeri so Bujlo, Aleš Garun (1887—1920), Gartny Ciška, Natala Arsenjeva, A. Sologub, Vasilok i. dr. Kot pesniki in pisatelji proletarske smeri so znani: Čarot, Čorny in Dubouka. Med izrazitimi mladimi komunisti se uveljavljajo: T. Gartny, Žylka in

Volny. V nasprotnem smislu ustvarjata: Zmitrok Bjadula (roj. 1886) in Babaryka. Izboren novelist je Zarecki. V vezani in nevezani besedi se udejstvuje Aleksandrovič. Med slovstvenimi kritiki in znanstveniki se odlikujejo: Djažynski, vseuč. prof. dr. Pjotuhovič, prof. Maksim Garecki («Gistorya belaruskaje literatury», Vilna, 1920), Dreizin kot glasbeni kritik, zgodovinar vseuč. prof. Ignatouski («Belarus», Minsk, 1923), Antun Navina i. dr.

Sorazmerno s številom kulturnih delavcev je tudi število leposlovnih časopisov, ki jih je sedem. Trije izhajajo v beloruski republiki, štirje pa v tujini. Domače revije imajo vse tri svoj sedež v Minsku. Za najboljšo se označuje Žylunovičeva «Polymja», ki združuje pod svojim okriljem večino najbolj znanih živečih slovstvenikov. Izhaja vsakih šest tednov na 300 straneh. Njena sotrudnika sta tudi Kupala in Kolas. Protikomunistična je «Uzvyšša», ki so jo ustanovili najmlajši l. 1926. Komunistični umetniki se zbirajo okrog «Maladnjaka». V Poljski izhaja prav toliko beloruskih revij kakor v beloruski republiki — tri. Protiboljševiški so «Rodnyja goni». Urejuje jih M. Stankjevič. Med sotrudniki je tudi precej pisateljev iz beloruske republike. Polonofilsko idejo širi med Belorusi «Belaruskaja kuljtura». Ta mesečnik izhaja v Vilni pod uredništvom F. Umjatouskega. Podpira ga poljska vlada. Beloruski pesnik, pripovednik in dramatik Swiatazar Jazep izdaja v Vilni «Dosvitke», ki so bolj ljudstvu namenjeni in pisani v poljskem duhu. Beloruska manjšina lotiške republike izdaja v Rigi svoj mesečnik «Belaruskaja škola», ki jo urejuje K. Jezavitau.

* * *

Ta sestavek se opira na sledeče vire:

I. Dvarčanin, Hrestamatyja novaj belaruskaj literatury. Vypusk II. Viljnja 1927. Belaruskaje Vydaveckaje Tavarystva. Drukarnia «Wydawnictwo Wileńskie» B. Kleckina, M. - Stefańska 23. 214 strani.

Francisk Hryškiewič in Jan Šedivý, Pregled novejšega beloruskega slovstva. «Dom in svet» 1928, str. 36-40.

Jan Šedivý, Taras Gušča (Jakub Kolas): Kažki Žyćcia 1907-1921 g. Književno poročilo v «Domu in svetu» 1928, str. 224.

A. Palmieri, La Bjelorussia Sovietista. L'Europa Orientale, 1926, str. 129 do 141.

A. Palmieri, La Geografia politica nella Russia Sovietista. L'Europa Orientale, 1925, str. 785 do 799.

Ivo Dren:

ŠE NEKAJ BENEŠKOSLOVENSKIH NARODNIH PESMI

Rimska «Rivista di letterature slave» za september-december 1932, zvezek V-VI, str 307 do 325, je objavila razpravico Renate Steccati «Canti popolari sloveni in Friuli», ki jo dopolnjuje člančič iste pisateljice «Sulla poesia popolare in Friuli» v mesečniku «Ce fastu?» društva «Società filologica friulana G. J. Ascoli» za september-oktober 1932, št. 9—10, str. 228-230. V razpravici je natisnjenih in dobesedno prevedenih več beneškoslovenskih narodnih pesmi, izmed katerih jih je nekaj čisto novih, našim dosedanjim zbirkam neznanih, nekaj pa v obliki novih beneškoslovenskih inačic in nekaj dosedanjim enačicam skoro popolnoma enakih. Nabirateljica pravi, da jih je nabrala v selu, ki se z uradnim italijanskim imenom imenuje Forame d'Attimis. Selo leži na jezikovni meji med Slovani in Romani, v našem slučaju na meji med Slovenci in Furlani, v tesni gorski dolinici pod 1094 m visokim vrhom, ki ga «Carta d'Italia del T. C. I.» označuje kot «Monte Jáuer» (Javor), 17 km severovzhodno od mesta Udine, 3 km severovzhodno od trga Attimis, 3 km južnovzhodno od kraja Cergnèu, znanega v zgodovini slovenskega slovstva po «Čedadskem rokopisu», ki je tam nastal l. 1497. kot zaznamek ustanovnih maš bratovščine sv. Marije črnjevske (prim. I. Grasenauer. Kratka zgodovina slovenskega slovstva, 1919, str. 23-24). To je nekako v središču ozemlja, ležečega med mestoma Tarcento in Cividale, ki ga nabirateljica označuje kot «Slavia Friulana».

Steccatijeva nabira prav za prav že par let italijanske in furlanske narodne pesmi in le ker jo zanima vprašanje, koliko je ta italijanska in furlanska

poezija prodrla tudi med tamkajšnje terske Slovence in kakšne sledove je pustila med njimi, je zabeležila tudi slovenske pesmi, kolikor jih je slišala v samotni, oddaljeni dolinici. V listu «Ce fastu?» pripoveduje, da zapisuje s pomočjo profesorja za gosli Alcida Buiattija za nekatere pesmi tudi značilnejše napeve. Pri tem je opazila, da Slovenci, kjer kaj prevzamejo od svojih romanskih sosedov, besedila ne spremenijo Bog ve kaj, a da prav korenito preobrazijo napev. Vdahnejo mu svojo, od romanske docela različno duševnost: «Ti motivi so se z vstopom v slovanske kraje tako predrugačili, da je petje izgubilo prvotno fizijonomijo (dasi ostane besedilo skoro nespremenjeno) in dobilo počasno, melanholično gibanje, brez živahnih izlivov, često tudi brez ritma in, kar je še značilnejše, večglasno ubranost.» In v «Rivisti di letterature slave» (str. 325) opisuje to slovansko petje še natančneje: «Napevi so počasni, enolični, otožni in često brez ritma. Poje se vedno v zboru, dvoglasno ali troglasno. Solo-petja nisem nikdar slišala. Vendar imajo ti spevi često neko ubranost z značilno lepoto, povsem različno od lepote italijanskih ljudskih napevov, ki imajo vedno nekaj živahnejšega, barvitejšega v sebi. Le v furlanskih narodnih napevih srečujemo pogosto podobne motive».

Iz primerjanja med italijansko in slovensko narodno poezijo v teh krajih si nabirateljica obeta še več zajemljivih izsledkov. Za sedaj ugotavlja: «In tu se mi je zdelo zajemljivo primerjati, recimo, italijansko narodno poezijo, s čimer umevam poezijo, ki je prodrla tja gori iz spodaj ležeče ravnine, (in zato tudi furlansko in beneško poezijo), s slovensko, ki je razmeroma mnogo ubožnejša od italijanske, dasi govorijo ti Slovani redkokdaj in slabo italijanščino, ki se je naučijo v šoli, ter malo in slabo furlanščino, morda tudi radi težkoč pri prehodu gorskih pregraj ali morebiti radi osamljenosti, ki loči te obmejne Slovane od osrednjega debla.»

Za sedaj se Steccatijeva zadovoljuje s tem, da v dveh letih nabrane pesmi samo objavlja. Upa, da se ji posreči nabrano zbirko pomnožiti z drugimi pesmimi ali z inačicami dosedanjih, in tedaj jih namerava vse objaviti v primerni razvrstitvi in dodati primerjalno študijo o italijanskih in slovenskih inačicah, ki se včasih znatno razlikujejo med seboj radi dolge poti, ki jo je pesem premerila, preden je dospela v tiste gorske soteske. Prav tako namerava primerjati beneškoslovenske narodne pesmi z drugimi slovenskimi po raznih zbirkah, zlasti s tistimi, ki stojijo v veliki Štrekljevi zbirki. Kjer more, navaja že zdaj ujemajoče se številke iz Štreklja. Pravi, da podaja pesmi kolikor mogoče zvesto po narečju, vendar se pri nekaterih zdi, zlasti če jih primerjamo z doslej znanimi pesmimi iz ne Bog ve kako oddaljenega Prosenicca (Prosnida; glej Zbornik VIII., str. 20), da jih je preveč približala književnemu jeziku. Za vse pesmi uporablja pravopis književne slovenščine, kar se ji zdi samo ob sebi umevno. Njeni italijanski prevodi objavljenih pesmi pričajo, da je izvirnike večinoma prav dobro razumela.

* * *

Po Steccatijevi nabrane pesmi so ljubavne, nagajive, pripovedne in nabožne. Da izpopolnimo Gorenščakovo in Škurovo zbirko, objavljeno v VIII. Zborniku, jih na tem mestu ponatiskujemo — razen kakšnega ločila — natančno po «Rivisti di letterature slave», a ne v istem redu, temveč po razvrstitvi, ki se bolje ujema z razvrstitvijo v VIII. Zborniku.

O ljubavnih sodi Steccatijeva, da jim je predmet preprost in ljudski, da se v njih opeva ljubezen brez velikih zapletkov, brez globljih pretresov in sentimentalnih poletov, praktična, pritlična, nagonska; vendar je v njih precej živahnih, svežih prizorov, ki niso vselej galantni. O «Ljubljan'ci dolgi vasi» (glej Štrekelj, SNP, II, št. 752 do 772) podaja tole beneškoslovensko inačico:

Stoji, stoji Ljubljan'ca

Stoji, stoji Ljubljan'ca,
Ljubljan'ca dolga vas,
na sredi stoji lip'ca,
je lip'ca zelena.

Pod lip'co so stolički,
na štiri vogle vrezani,
na njih sedijo fantiči,
so fantje ljubljanski.

Oni se lepo menijo:
«Kam pojdemo v vas nocoj,
al' pojdemo vsak k svoji ljubici,
al' pojdemo vsi k eni?»

Ta najmlajši je gori vstal
in je rekel: «Jaz pa pojdem sam k svoji.
Jaz ji bom sinka napravil
in potlej le vandral bom».

Irca za zidom stala
in vse je uslišala.
«Odpri, odpri, Irca,
nocoj to zadnjo noč!»

««Nak, saj ne bom odpirala
in tebi nikol' več.»»
«Odpri, odpri, Irca,
ta mlada Jerčica!»

««Si rekel, da mi boš sinka napravil
in potlej le vandral boš.»»
«Žlehtni so moji tovar'ši,
da vse ovadijo.»

««Niso ovadili tovar'ši,
sem sama slišala.»»
«Odpri, odpri, Irca,
nocoj to zadnjo noč!»

Irca je gor' vstala
s to belo srajčico,
z eno roko mu je odpirala,
z drugo ga je objemala.

Če boš, Irca, sinka imela,
lepe kume mu obreč';
če boš, Irca, hčer imela,
le vrži jo v bistro vodo!

Znana popevka «Odpiraj, dekle, kamrico!» se poje v tej-le inačici:

Ljub'ca, odpri mi kamrico!

Gor' in dol' po sred vasi
pred moje ljub'ce kamr'ci;
zapoj: traj laj laj là!

Ljub'ca, odpri mi kamrico,
saj veš mojo navadico;
zapoj: traj laj laj là!

Ne bom ti kamrice odpirala,
ker me bo mamica kregala;
zapoj: traj laj laj là!

Več prvin (glej Štrekelj, SNP. II, 2764 do 2775, 2693 in 2694, III 3209 do 3216 in 4271) je združenih v treh kiticah, ki se po Steccatijevi pojejo kot ena pesem:

Sem sama doma.
(Glej tudi Zbornik VIII., str. 20)

Le pridi, le pridi!
Sem sama doma,
ni oče, ni mati,
bo sreča tvoja.

Čez gore sem hodu,
sem konj'ce kovau,
denarce sem služu,
sem ljub'cam dajau.

Če s' ljub'ca ta prava,
podej mi roko,
de boš zdrava ostala,
ko mene ne bo.

Za zadnjo kitico glej tudi Štrekelj, SNP, št. 3917 do 3923 in 3896 do 3901.

Prave skladnosti ni tudi med sledečimi tremi kiticami:

Nisi zame.

Preliepa je dolin'ca,
kjer vince rodi;
še liepš' je moj puobič,
ki hodi po nji.

Žalost prevelika,
prestat' jo ne morem,
poberem svoj gvanteč
in grem za teboj.

«Kaj si štemana?
Saj nisi zamé;
je velik ta sviet,
je puhen deklet..»

Odločno zavrnitev vsebuje štirivrstičnica (glej Zbornik VIII, str. 12 ter Štrekelj, SNP, 7, snopič, štv. 2681 in 3819 do 3821):

Ne hodi za mano!

Ne hodi za mano,
ne trudi nohé,
če lepo ti prav'm,
da vzamem te ne!

Iti v nevestino hišo za zeta ni posebno častno in prijetno, kakor priča pesmica:

Za zeta ne grem.

Oh, že vsi mi d'jejo,
za zeta jaz grem;
oh, še rajš' kot za zeta,
moje ljubce nejčem.

Oh, na pragu je stala,
molila rozar;
oh, je čakala fanta,
de pride le kar.

«Pojmo na Štajersko!» (Štrekelj, SNP, št. 1721 do 1734), ki smo jo v Zborniku VIII., str. 14 podali v res beneškoslovenskem narečju, je pri Steccatijevi natisnjena v najčistejši književni slovenščini; ker se v ničemer ne razlikuje od znanih inačic, je tu ne natisnemo.

Zajemljivejša je pesemca o treh nemarnih sestrah:

Tri sestre.

Sem bieżu v vas,
ne d'jam de ne;
tam v tista hiša
ne grem več ne.

Tam v tisti hiš'
so tri čečie,
a 'obed'n škaf
vode ne.

O premladi ljubici (Štrekelj, SNP, II, štev. 1438, 2605 do 2613) je Steccatijeva zabeležila tri inačice.

Moja ljub'ca je še mlada.

a) Tri lieta sem hodu,
tri lieta še bom;
moja ljub'ca je premlada,
počakau jo bom.

b) Moja ljubca je še mlada,
nima več ku šestnajst liet,
še štir' lieta jo bom čaku,
de bo miela dvajset liet.

c) Moja ljub'ca je še mlada, lerà!
Ima komaj šestnajst let.
Še štir' leta jo bom čakal, lerà!
da bo 'mela dvajset let.
Moj'mu srcu se dopada, lerà!
Ona mora moja bit.

Poredna pesem o Marjanci (glej Zbornik VIII., str. 14) ima v tej zbirki dve inačici:

Sem videl Marjanco.

a) Sem hodu čez gore,
sem tiče laviu,
sem brejše nastavu,
sem ljub'cu dobiu.

Sem videu Marjanco,
je šla po vodicu,
sem pustu brejše,
sem pršu za njo.

b) Sem videu Marjanco,
k' je nesla vodo,
sem pustu bargeše,
sem leteu za njo.

O nezvesti ljubici (Štrekelj, SNP, II, štev. 4384 do 4389) ima Steccatijeva zelo književno štirivrstičnico, ki ne nudi nič krajevnega in je zato ne navajamo.

Pesmi nagajivke so precej mnogovrstne, n. pr. o padlem fantiču (Štrekelj, SNP, II, 2779 do 2780):

Fantič na ledu.

Tu v hiši je voda,
pred hišu je led,
je pršu moj fantič,
se vsedu na ret.

Je videu čečicu,
k' je nesla vodicu,
je dala rokicu,
je d'jala ja, ja.

Zabavljice o stari in mladi so podobne drugim slovenskim (Štrekelj, SNP, štev. 7610 do 7612):

O stari in mladi.

č) Ta stara je umrla,
ta mlada leži,
s' je vinca napila,
jo glau'ca boli.

b) Mladi punci
prst'n zlat,
stari babi
štrek za vrat.

c) Če je stara
al' pa mlada,
vsaka ima
fanta rada.

č) Ta stara je umrla,
v nebesa je šla,
copat pozabila,
nazaj je pršla.

d) Oh, naša ta stara
je 'na slaba žena,
celo noč je jokala,
ni miela moža.

Objestna je tudi:

Gostilničarjeva hči.

Tri černe, tri biele
kokoši oči;
'obedna ni lepši
kot gostilniča hči.

Nezadovoljna žena ugiblje v pesmi:

Grd mož.

Jest imam moža takšnega,
je herd ku kopriva;
jest ne viem,
če ga bom deržala;
jest ne viem
če ga bom prodala.

O fantu vojaku poje pesem:

Pisan soldat.

Moj puobič, moj puobič,
preljubi moj mlad',
do Udin je na placa,
je pisan soldat.

Nazorna slika jezikovne meje, kjer se romansko in slovansko pleme krvno, duševno in jezikovno prepletata, je sledeča, baje precej priljubljena pesem:

Jaz sem bil v Gorici.

Jest sem biu v Gorici
Piazza delle Erbe.
Jest sem imeu murose,
tante belle serve.
Prva moja rekla:
«Oh, che bel moretto!»
Druga mi položila
una man sul petto —
Anica, gazdica,
lerin, lerin, lerà.

Vinu je posvečena znana (Štrekelj, SNP, II, štev. 4384):

Mi Slovenci vinca ne prodamo.

Mi Slovenci vinca ne prodamo,
ker ga sam dobro piti znamo.
Mi se tukaj zbiramo,
sladko vince pijemo
in veselo pojemo.

Ob koncu je zabeležila Steccatijeva še te štiri nagajivke:

Šilo bodilo.

Šilo bodilo
po pot' je hodilo,
ni pilo ni jedlo,
debelo je pršlo.

Mama, pojdi sem!

Oh, mama, pojd' sem,
kolače ti dam,
'na ouca krepala,
za vratam je 'mam.

Maček skače.

Maček po pot' skače,
veje bere,
pincu peče,
tje za bank jo vleže.

Marjana, Meneget in Mela.

Solnce gre za goro,
Marjana gre po vodo,
Meneget kuha mesto[1])
in Mela se je opekla za kresto.

* * *

Izmed pripovednih ali bolje epsko-lirskih pesmi objavlja Steccatijeva eno samo, a to s ponosno samozavestjo, da je našla res nekaj novega in važnega, namreč slovensko inačico stare italijanske narodne pesmi o «Lombardski ženi». Ker ni našla v nobeni drugi zbirki najmanjšega sledu o tej pesmi, sklepa, da je ona prva zasledila med Slovani to pesem, ki se glasi:

Lombardska žena.

«Zaki me nimaš rada ti?»
««Zaki jest' mam moža.»»
«Jest te 'čem naučit',
kako 'maš tuj'ga[2]) moža ubit'.
'Maš jet u vrt tuj'ga oče
in 'maš ujet anga madrasa
in ga pust' u karatel.
K'd'r pride tuj mož,
mu 'maš dat to vino.»
Ona mu je d'jala: ««Jest se bojim.»»
«T' ga bom pa ujeu jest».

---

[1]) «La mesto», pravi Steccatijeva, je na Furlanskem prav rahla polentica. Za to pesmico opozarja na Štreklja, SNP, štev. 1651 in 7595.

[2]) tuj, tuj'ga = tvoj, tvojega.

An je šeu an ga je ujeu
an ga spustu u karatel.
Njen mož je pršu
potan an trudan an je d'jau:
«Dej mi an ot vina!»
Ona mu je dala in on je vidu,
k' je b'lo motjeno.
On je vzel spadu[1]) pa je d'jau:
«Žena lombarda, popij ti!»
Potem je djala:
«Kako ga 'mam popit',
k' nisem žejna?»
«Popij ga,
če ne te ubijem!»»
An ga je popila
an je umrla.

Pesem je Steccatijeva objavila istočasno v «Rivisti di letterature slave» in v listu «Ce fastu?» Tu je dodala nekaj svojih pripomb in tri italijanske inačice («La Donna Lombarda») iz Nimisa, Tarcenta in Tricesima. Z njimi pobija mnenje nekaterih italijanskih učenjakov, ki mislijo, da ni najti v Furlaniji nobene druge oblike italijanskega narodnega pesništva razen štirivrstične furlanske «villotte». Slovenska «Lombardska žena» se ji zdi važna tudi zato, ker mora biti precej stara, čeprav je ni v nobeni slovenski zbirki, in ker priča, da so si jo terski Slovenci prikrojili naravnost po kakšni italijanski ali furlanski inačici. Najstarejši italijanski sledovi te pesnitve segajo v davno dobo langobardskega gospostva v Italiji, kakor je izčrpno dokazal Nigra v «Canti popolari del Piemonte» (Torino, 1880, str. 1 do 30). Domneva se, da je v «Lombardski ženi» ohranjen spomin na obče znano in med ljudstvom precej razvpito Rozmundo. V dolini, kjer je nabirateljica zabeležila slovensko pesem, ni mogla zaslediti nobene italijanske ali furlanske inačice, ki bi bila služila slovenski kot podlaga; zbrala je le par furlanskih drobcev iz ust starih pevcev, ki se vse pesmi ne spominjajo več.

Razlika med slovensko pesmijo in italijanskimi

[1]) meč.

inačicami je v tem, da se žena v slovenski pesmi boji zastrupiti moža, da ljubimec ni samo svetovalec, temveč tudi dejanski sokrivec, in da se možu takoj vzbudi sum in ji takoj ukaže piti. V italijanskih inačicah se žena nič ne obotavlja iz strahu, ljubimec ji samo pove, kako naj zastrupi vino, a ne dene sam kače v sod, na koncu žena pije na zdravje španskega kralja, v tricesimski inačici pa piše francoskemu kralju. V inačici iz Benetk in Loniga, ki jo je objavil Nigra, je še ta posebnost, da ljubimec ženo pouči, naj dene v vino strup iz ene ali dveh zmaščenih kačjih glav. V piemontskih zapisih istega nabiralca je tudi svarilo, ki ga mož dobi od otroka ali deklice, naj ne pije. Iz vsega primerjanja sledi, da sloni slovenska pesnitev v zasnovi in glavnih motivih na italijanskem ali furlanskem izvirniku, a je vendar v marsičem samostojno obdelana. Ostala je po vsej priliki duševna last teh od glavnega debla odtrganih Slovencev, ni prekoračila slemen in vrhov, ki ločijo to zaprto dolino od ostalega slovenskega ozadja in se ni širila dalje proti vzhodu v drugih slovenskih inačicah.

* * *

Tudi izmed nabožnih je Steccatijeva objavila to pot eno samo, ki vsebuje Marijine sanje o sinovem trpljenju. Iz Štreklja ne navaja nobene številke s to snovjo, pa so v 3. snopiču, štev. 439 do 441 tri take pesmi pod naslovom «Marija sanja o Jezusovem trpljenju.» Njen četrti stih se glasi: «Hude sanje sem sanjival», pa se zdi, da bi moralo stati «sanjivala» ali vsaj z opuščanjem «sanjival'», ker pripoveduje Marija Jezusu, ki je vprašal, ali spi, in ga po načinu italijanskih molitev vika. Če pa je ta stih Jezusov, je treba naslednje ločiti od njega kot Marijino pripovedovanje in postaviti tam piko mesto vejice, takole:

Marijine sanje o sinovem trpljenju.

Sveta Marija jeruzalemska spala.
«Mati, mati, spite vi?»
«»Ja, ja vas čujem.»»

«Hude sanje sem sanjival.»
«»Hudi ljudje vas bodo lovili,
gor na sveti križ vas bodo perbivali;
vašu svetu glavicu
s tim černim terničem
vas bojo kronovali;
vašo sveto srčice
z železom bojo zbodali.»»

Oh, moj Buh!
Te k' jo zna
in te k jo die
trikrat na nuoč
in trikrat na dan,
edno lieto,
buo čist od grieha
glih taj dan prvi dan,
ko se je rodiu
tle na ta svet.

* * *

Večina teh pesmi nas potrjuje v sodbi, ki smo jo izrekli v Zborniku VIII., str. 12, namreč da niso razne pregraje nikdar popolnoma pretrgale najglobljih skupnih temeljev celotnega slovenskega jezikovnega ozemlja. Razen «Lombardske žene» so vsebinsko skoro vse te pesmi skupna duševna last vseh Slovencev, dasi se jim ponekod prav močno poznajo vplivi neposrednih romanskih sosedov. Želeti bi bilo, da bi mogla Steccatijeva svojo zbirko izpopolniti in izvršiti, kar je v obeh dosedanjih razpravicah napovedala. Če se bo pri tem zvesteje nego do zdaj držala narečja krajev, kjer so pesmi doma, bo njena znanstvena zasluga tem večja in vsestranska sodba o teh narodnih pesmih lažja.

France Bevk:

BIBLIOGRAFSKI PREGLED ZA LETI 1931 IN 1932

V letih 1931. in 1932. je izdala književna družina «Luč» le dve seriji knjig. In sicer za leto 1931: Zbornik «Luč», sedmi zvezek; Cirila Drekonja povest iz naših gorá «Dolg», ki je našla pri naših čitateljih obilo zanimanja; povestico najmočnejšega predstavnika ukrajinskega slovstva pretekle dobe Ivana Franka «Pantalaho», ki jo je prevedel France Bevk in napisal poseben članek o Ukrajini, Ukrajincih, njihovi zgodovini, ukrajinskem slovstvu in posebej o Ivanu Franku. V letu 1932. je izdala družina sledeče knjige: Zbornik «Luč», osmi zvezek; Damira Feigla fantastično humoristično povest «Kolumb», ki je po svoji snovi posebnost v našem slovstvu; «Tolminske narodne pravljice», ki so jih nabrali: pokojni in zaslužni nabiratelj narodnega blaga Jožef Kenda, Andrej Šavli in Ciril Drekonja, ki je zbirko uredil in ji je napisal uvod. Izven teh serij je izdala književna družina «Luč» Damira Feigla «Brezen», s humorjem zajeta naša zgodovina, opiljen ponatis iz «Mladike», kjer je spis svoječasno izhajal. V letu 1932. pa Franceta Bevka zbirko novelic «Gmajna», katerih prva je ponatis iz Koledarja Goriške matice za leto 1933, ostale pa so tu prvič natisnjene.

Tipografia Consorziale — prej «Edinost» — je izdala v letu 1931.: Nande Vrbanjakov, «Dedek pripoveduje», posrečen izbor kratkih črtic iz peresa naših najboljših pisateljev; Damira Feigla «Ob obratu stoletja», spomini na dijaška leta, črtice, katerih nekatere se odlikujejo po pristnem humorju, knjižica je ponatis iz Biblioteke za pouk in zabavo. Omenjena tiskarna je izdala tudi tri zvezke Biblioteke za pouk

in zabavo: Slavko Slavec, «Spomin z jezera in drugi spisi»; France Bevk, «Predporočna noč in drugi spisi»; Damir Feigel, «Ob obratu stoletja in drugi spisi». V letu 1932. je izdala tiskarna tri knjige in to Biblioteki za pouk in zabavo: France Bevk, «Slepec je videl in drugi spisi»; Šlibarjev Polde, «O razvoju ladijskega pogona in drugi spisi» (v tem poslednjem zvezku sta originalna prispevka Slavka Slavca «Sestrina poroka» in humoristični spis Ferda Plemiča «Pomorske burke in slično»); v drugem nanatisu je izšel roman Križanovske «Moč preteklosti.»

Goriška Matica je izdala v letih 1931 in 1932 po šest knjig. V letu 1931.: običajni «Koledar Goriške matice za leto 1932», z bogato ilustrirano vsebino; dr. Josipa Potrate «Zdravje in bolezen v domači hiši», peti del, (Ljudske bolezni), s slikami; po Goršetu ilustrirano romantično bridko šaljivo povest Toneta Čemažarja «Burkež gospoda Viterga»; Gizele Majeve po najnovejših izkustvih sestavljeno «Novo kuharico» s podobami. Kot fakultativni knjigi sta izšli Elize Orzeszkove roman «Kmetavzar» in Franceta Bevka roman iz pretekle dobe «Vedomec». V letu 1932.: «Koledar Goriške matice za leto 1933», z novimi mesečnimi zaglavji, ki jih je narisal Julče Božič, z bogato in ilustrirano vsebino kot prejšnja leta; dr. Josipa Potrate «Prva pomoč v nezgodah» s podobami, ki je nekako nadaljevanje in izpopolnitev serije knjig o ljudskem zdravstvu «Zdravje in bolezen v domači hiši»; Slavka Slavca povest «Med srci in zemljo», že po izvrstnih opisih eno najboljših del istega pisatelja; Gizele Majeve «Telesna vzgoja otrok», navodila mladim materam s podobami; «Pogled v svetovno zrcalo», zbirka zgodovinskih slik za mladino, ki jo je priredil vestni zbiratelj Nande Vrbanjakov. Kot fakultativna knjiga je izšel obsežen roman Franceta Bevka iz polpreteklosti «Železna kača».

Goriška Mohorjeva družba je izdala v letu 1931. tri knjige: «Koledar Goriške Mohorjeve družbe za leto 1932», z bogato ilustrirano vsebino; ponatis dr. Ivana Tavčarja izvrstne zgodovinske povesti «Viso-

ška kronika», ki jo je umetniško opremil Tone Kralj; «Čudodelnik», življenje svetega Antona Padovanskega, ki jo je priredil dr. Miroslav Brumat. Marte Uršičeve «Družinska kuhinja» je izšla v drugi izdaji. V letu 1932. je izdala: «Družinski koledar za navadno leto 1933»; zanimivi roman ruskega emigrantskega pisatelja Krasnova «Pri podnožju božjega prestola», ki ga je prevedel iz ruščine Gregor Hrastnik; «Za Kristusa», življenje o. Mihaela Proja; lepo Finžgarjevo novelo «Strici» z dodatkom dveh črtic istega pisatelja; ilustrirane slike z doma in iz tujine «Križem sveta», ki jih je priredil Rado Bednarik. Kot dodatna knjiga so izšle «Svete pesmice», glaske za cerkveno petje, ki jih je uredil Vinko Vodopivec.

Književna založba «Sigma» je izdala v letu 1931: roman Križanovske «Kraljica Hatasu», ki je bil ponatisnjen in donatisnjen iz «Novega lista», kjer je izhajal; zbirka smešnic in šal «Juheeej»; po neznanem angleškem izvirniku podomačeni roman «Ljubezen in sovraštvo»; Velikonočne povesti in črtice «Aleluja»; «Pratika za leto 1932»; snopič domačih pisateljev «Povesti in črtice», ki jih je zbral A. K.; «Krona življenja»», povest iz prvih krščanskih stoletij; detektivski roman «Ovaduh»; Petra Kyneja roman iz ameriškega življenja «Milijon»; «Spomin na sveto birmo». V letu 1932 je izdala Sigma: Odlično, bogato ilustrirano knjigo Rada Bednarika «Goriška in tržaška pokrajina v sliki in v besedi»; ponatis Jurčič-Kersnikovih «Rokovnjačev»; «V Skalnih gorah in majhne zgodbice»; zgodovinski roman francoskega pisatelja Ch. Nodierja iz naših krajev «Janez Zbogar», v dobrem novem prevodu Fr. Robarja; znani Pinochio v slov. prevodu pod naslovom «Lesenjač Cefizelj»; «Marjetica, mala pevka; Rada Bednarika zanimivo poljudno znanstveno knjigo «V tri smeri»; povestico iz viteških časov «Ljubezen premore vse»; «Pratiko za navadno leto 1933».

Katoliška knjigarna v G. je izdala v obeh letih nekaj večjih in vrsto manjših del. V letu 1931. je posebnega poudarka vredna izvrstna in bogato ilu-

strirana «Zgodovina Idrije», ki jo je spisal idrijski mestni župnik msgr. Mihael Arko. Dalje je izšlo istega leta: «Molimo», molitve in svete pesmice; molitvenik «Kam greš?»; «Svetovalec», koledarček za gospodarje za navadno leto 1932; «Mali strežnik»; trojne «Zgodbice» kot dodatek h «Krščanskemu nauku za prvence» in molitvenik «Kraljicą vernih duš», v dveh izdajah. V letu 1932. je izšlo v isti založbi: Josipa Valjavca «Don Bosco»; «Svete pesmice», tekst pesmi, ki se pojejo v cerkvi, brez glask; «Svetovalec za navadno leto 1933»; «Sveti križev pot svetega Leonarda Mavriškega»; «Zgodbice», kot dodatek h Krščanskemu nauku za prvence; liturgične šmarnice Stanka Staniča «Marijini godovi.»

Katoliška tiskarna je izdala za leto 1931: «Pravljice,» ki jih je zbral Stric Janez; «Strica Janeza bukvice», drugi snopič; «Gospodar»; za leto 1932 ne zaznamuje nikakih izdaj.

Knjigarna in papirnica J. Štoka nasledniki so izdali v letu 1931: Običajni žepni koledaržek «Vedež», novo izdajo Kleinmayrovega «italijansko-slovenskega in slovensko-italijanskega slovarja» in novo izdajo Kleinmayrove «Grammatica della lingua slovena». V letu 1932: žepni koledarček «Vedež».

Posamezne knjige so izdali v letu 1931: knezoškofijski odbor za proslavo petindvajsetletnice «Našemu nadpastirju ob petindvajsetletnici škofovanja»; knežji nadškofijski ordinarijat v Gorici «Katoliški katekizem»; goriški Nadškofijski misijonski svet «Misijonske zornice»; Stabilimento tipografico Lucchesi «Grammatica della lingua slovena»; predstojništvo svetovišarskega svetišča molitvenik «Na sveti poti»; v samozaložbi so izšle v tem letu pridige za nedelje in praznike «Verbum Dei», dr. Antona Kacina «Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinko» in dr. Andreja Pavlice «Sejavec». V letu 1932 so izdale posamezne založbe: U. M. Cl. «Molimo in trpimo za misijone»; dr. Andrej Pavlica je izdal knjigo «Sejavec». Milan Kuret «Jeklene maske», zbirko pesmi, ki so jezikovno «čudo» v slovenskem slovstvu. V

samozaložbi je izšel «Zapisnik za leto 1933» in dr. Antona Kacina izbor pesmi in črtic «Pisano polje». Končno je izdal knežji nadškofijski ordinariat v G. «Cerkveni molitvenik».

Nekaj hrvatskih knjig je vsako leto izdalo le «Društvo svetega Mohora za Istru». V letu 1931: Koledar «Danica»; «Izabrane pripovijetke»; mali katekizem «Idimo za Isusom». V letu 1932: koledar «Danica»; mladinsko knjigo «Oj mladosti, oj dragosti»; prevod Velikonjeve novele «Sirote»; «Don Bosco».

Pri najboljši volji in vestnosti mi je v prejšnjih pregledih — glej zbornike Luč od I-VIII — ušlo nekaj publikacij. Med temi Ivana Posavskega «Slovensko-laški pogovori ter praktični slovensko-laški besednjak», ki ga je bil založil Hinko Sax v I. Dalje dva «Ročna zapisnika jugoslovanskih učiteljskih društev Julijske Krajine v letih 1922 in 1923. Fantovski molitvenik Antona Martina Slomška «Življenja srečen pot», sedmi natis, ki ga je v letu 1928. izdala Katoliška knjigarna v G. Ista knjigarna je izdala v posameznih letih tudi tri natise «Moje molitvice» in knjigo «V Kristusovi šoli» ter v letu 1930 ponatise molitvenikov «Angelček» in «Oče naš». «Svetopisemske kateheze za prvi razred ljudskih šol», «Svetopisemske kateheze za drugi in tretji razred ljudskih šol», ki so izšle v samozaložbi v T. leta 1922. In končno dr. Andreja Pavlice «Sejavec», ki je izšel leta 1930 ter Kleinmayrova «Priročna slovnica it. jezika», ki je izšla v novem natisu pri J. Stoku l. 1930.

V obeh letih je izšlo tudi lepo število glasbenih del, večinoma v samozaložbah, a jih tu posebej ne bom navajal, uvrščene so na koncu.

O važnejših tiskovinah prinašamo na koncu poseben pregled.

LETO 1931.

Slovenske knjige:

1) **«Luč»**, poljudno znanstveni zbornik književne družine «Luč». Sedmi zvezek. Zbral France

Bevk, T.*) 1931. Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 63. Vsebina: Forojuliensis, Cerkvena uredba v Julijski Krajini in Z. po svetovni vojni; S. S.: Uradno in prostovoljno spreminjanje priimkov; Slavko Slavec, Italijanski prevodi iz jugoslovanskih slovstev izza svetovne vojne; Recila, reki, resnice in modrosti s Tolminskega, iz zapuščine Jožefa Kende, sestavil Ciril Drekonja.

2) Ciril Drekonja, D o l g , povest. T. 1931. Književna družina Luč. Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 138.

3) Ivan Franko, **Pantalaha**. Poslovenil France Bevk, T. 1931. Književna družina Luč. Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 98. Vsebina: Ivan Franko, Pantalaha; France Bevk, Ukrajina, Ukrajinci, njihova zgodovina, Ukrajinsko slovstvo in Ivan Franko.

4) Damir Feigel, **Brezen.** T. 1931. Založila Književna družina Luč. Natisnila in izdala Tipografia Consorziale v T. Str. 120.

5) **Dedek pripoveduje.** Povesti za mladino. Zbral Nande Vrbanjakov. Izdala in založila Tipografia Consorziale, Trieste 1932. Str. 96. Kazalo: Josip Jurčič, Spomini na deda; Josip Jurčič, Kozlovska sodba v Višnji gori; Janez Trdina, Stražani; Josip Jurčič, Tihotapci; Cvetko Golar, Divji lov; Fran Levstik, Kmet Žirovnik; Josip Jurčič, Kdaj so bili Turki poslednjič v deželi; Josip Stritar, Rosana; Janko Kersnik, Testament; Josip Jurčič, Krjavelj; Josip Jurčič, Graščakov god; Anton Aškerc, Roza Rojanska; Rado Murnik, Groga Mozol; Ferdo Plemič, Oče Krašun in njegova zemlja; Opombe.

6) Damir Feigel, **Ob obratu stoletja.** Spomini iz dijaških let. Tiskala in založila Tipografia Consorziale, T. 1931. Str. 56. Knjižica je ponatis iz «Biblioteke za pouk in zabavo».

*) Te in druge krajšave kraja, kjer je kaka knjiga izšla ali bila tiskana, naj čitatelj sam dopolni.

7) Slavko Slavec, **Spomin z jezera in drugi spisi.** Biblioteka za pouk in zabavo. Tiskala in založila Tipografia Consorziale. T. 1931. Str. 95. Modna priloga. Vsebina: Slavko Slavec, Spomin z jezera; Volf Hansen, Starec od Preskavskega jezera, estonska povest; V. K., Sladkor; Albert Haig, Ena sama beseda; Ludvig Biro, Jaz; Louis Chadourne, Rdeči otok; Sigbjörn Obstfelder, Narodna pesem; Peter Panter, V hotelski veži; Osip Dimov, Umetniška predstava; Posebnosti srednjeveške lekarne; Tatarska pravljica; Paberki; Popis risb na prilogi.

8) France Bevk, **Predporočna noč in drugi spisi.** Biblioteka za pouk in zabavo. Tiskala n založila Tipografia Consorziale. T. 1931. Modna priloga. Vsebina: France Bevk, Predporočna noč; Martin Kukučin-Slavko Slavec, Vaški roman; J. B., Črne čarovnije; Vladimir Lidin, Stepa; Anders Eje-Slavko Slavec, Dober zaslužek; Anon Pavlovič Čehov, Snubač; Paberki.

9) Damir Feigel, **Ob obratu stoletja (spomini iz dijaških let) in drugi spisi.** Biblioteka za pouk in zabavo. Tiskala in založila Tipografia Consorziale. T. 1931. Str. 100. Modna priloga. Vsebina: Damir Feigel, Ob obratu stoletja; Ivan Franko - Slavko Slavec, V jetniški bolnici; Polet v stratosfero; Jaroslav Hašek - F. B., Moj učenec in jaz; Branislav Nušič - Tone Čemažar, Kopalne hlače; Osip Dimov, Ocenitev; H. Trolle-Steenstrup, Kašmirska ogrinjača; O lepoticenju.

10) **Koledar Goriške matice za leto 1932.** Izdala in založila Goriška matica v G. Natisnila Tipografia Consorziale v T. 1932. Str. 114. Vsebina: Koledarski podatki in meseci; Tone Čemažar, Kovačnica je gorela; Fran Žgur, Žalostno dekle, pesem; Giuseppe Giacosa, Zgodba o dveh lovcih; Ivan Franko, Domača obrt - Žličarjeva povest; Henri Barbusse, Vztrajnost; Težavna kupčija; T. Č., Eliza Orzeskova; Radivoj Rehar, Spomin, pesem; Slavko Slavec, Fran Levstik, ob stoletnici njegovega rojstva; E. Komel, Razvoj glasbe; Daniel Defoe, Ob dvestoletnici njegove smrti; Ne-

kaj o Nobelovi nagradi; Vojni ples; Fantič je bil vesel, narodna pesem; - uč, O mleku; Kako se je razvijala tehnika; M. P., Industrija in živali; G. Dornik, Napake pri prašičjereji; Kotiček za otroke; Guy Peron, Veliki ropar; Koledar v glavi; Trdožive številke; Nakup in prodaja živine po italijanskem pravu; Trgovina nekdaj in sedaj; Veliki dobički iz malenkosti; Nekaj o zavarovanju; Indija; Koliko stanejo tuje živali; Raznoterosti; O pristojbinah; Sejmi v Julijski Krajini; Za kratek čas.

11) Dr. Josip Potrata, **Zdravje in bolezen v domači hiši.** V. del. (Ljudske bolezni). G. 1931. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 127.

12) Tone Čemažar, **Burkež gospoda Viterga.** G. 1931. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Knjigo je opremil kipar Francé Goršé. Str. 142.

13) **Nova kuharica.** Sestavila Gizela Majeva. G. 1931. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 208.

14) France Bevk, **Vedomec.** Roman. G. 1931. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Ovitek je narisal Julče Božič. Str. 230.

15) Eliza Orzeszkova, **Kmetavzar.** Roman. Poslovenil France Bevk. Opremil Julče Božič. 1931. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 239.

16) **Koledar Goriške Mohorjeve družbe za leto 1932.** Izdala in založila Goriška Mohorjeva družba. Natisnila Katoliška tiskarna. V G. 1931. Str. 239.

17) Dr. Ivan Tavčar, **Visoška kronika.** Zgodovinska povest. G. 1931. Založila Goriška Mohorjeva družba. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 183. Risbe je izdelal akademični slikar Tone Krlaj.

18) **Čudodelnik.** Življenje sv. Antona Padovanskega. Ob sedemstoletnici njegove smrti in proglasitve za svetnika. Spisal dr. Miroslav Brumat. G.

1931. Založila Goriška Mohorjeva družba v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 128.

19) Marta Uršičeva, **Družinska kuhinja**. Druga izdaja. G. 1931. Izdala Goriška Mohorjeva družba. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 190.

20) V. J. Križanovska, **Kraljica Hatasu.** Prevedel Ivan Vovk. Roman iz življenja starih Egipčanov. G. 1931. Izdala književna založba «Sigma». Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 214.

21) **Juheeej!** Smeha za dva meha. Zbral Polde. G. 1931. Izdala književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia 1931. Str. 28.

22) **Ljubezen in sovraštvo.** Po angleškem izvirniku podomačil Domen. Izdala književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliška tiskarna, G. 1931. Str. 196.

23) **Aleluja.** Velikonočne povesti in črtice. Izdala književna založba «Sigma». V G. 1931. Tiskala Tipografia Consorziale v T. Str. 148.

24) **Pratika za prestopno leto 1932.** Izdala in založila «Sigma» v G. 1931. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 124.

25) S. M., **Ovaduh.** Iz angleščine poslovenil M. B. G. 1931. Izdala književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 144.

26) Snopič domačih pisateljev. **Povesti in črtice.** Zbral A. K. Gorica 1931. Izdala in založila književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliska tiskarna v G. Str. 106. Vsebina: Ivan Tavčar, Kuzovci; Josip Jurčič, Sin kmetiškega cesarja; Ivan Tavčar, Kobiljekar; Janko Kersnik, V zemljiški knjigi; Ivan Tavčar, Posavčeva češnja; Dodatek.

27) **Krona življenja.** Povest iz prvih krščanskih stoletij. Feliks Nabor-Rado Bednarik. G. 1931. Izdala književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 96. Knjižica ima dodatek: Vera starih Rimljanov.

28) **Milijon.** Roman iz ameriškega sveta. Spisal Peter R. Kyne. Prevedel Fr. Magajna. G. 1931. Izdala

književna založba «Sigma». Natisnila Katoliška tiskarna v G. Str. 212.

29) **Spomin na sveto birmo.** Izdala književna založba «Sigma». Uredil prof. Rado Bednarik. Tiskala Tipografia Cattolica, Gorizia 1931. Str. 55.

30) **Zgodovina Idrije.** Po raznih arhivalnih in drugih virih sestavil msgr. Mihael Arko, idrijski mestni župnik in častni kanonik goriškega stolnega kapitlja. G. 1931. Izdala Katoliška knjigarna v G. Natisnila Katoliška tiskarna v G. Str. XII + 249. Bogato ilustrirano.

31) **Molimo!** Molitve in svete pesmice. 1931. Založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 414. Vezano.

32) **Svetovalec.** Koledarček za gospodarje za navadno leto 1932. Uredil inž. Fr. Pegan. Izdala in založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1931.

33) **Kam greš?** Molitvenik. Uredil Virgilij Šček. Risal Milko Bambič. G., 1931. Šesti natis. Izdala Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 224.

34) **Mali strežnik.** Nauk, kako se streže pri sveti maši. Tretji natis. G. 1931. Založila Katoliška knjigarna. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 16.

35) **Zgodbice.** Dodatek h «Krščanskemu nauku za prvence». Stari zakon. Založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1931. Str. 16.

36) **Zgodbice.** Dodatek h «Krščanskemu nauku za prvence». Novi zakon. Jezusova mladost. Založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 15.

37) **Zgodbice.** Dodatek h «Krščanskemu nauku za prvence». Novi zakon. Jezusovo javno življenje. Založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 16.

38) **Kraljica vernih duš.** Molitvenik z obrednikom in premišljevanjem za duše v vicah. Spisal prof. dr. Ivan Tul. Izdala in založila Katoliška knjigarna v G.

Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1931. Str. 520. Molitvenik je izšel v dveh izdajah. V prvi so šmarnice (str. 230), v drugi pa šmarnice in obrednik (str. 520).

39) **Pravljice.** Zbral Stric Janez. G., 1931. Izdala in tiskala Katoliška tiskarna v G. S podobami. Str. 32. Vsebina: Čarovnica Meta, Mezinček, O pernatem škratu, Kovač, Mlinar in drvar.

40) **Strica Janeza bukvice.** Druge bukvice. Zgodbe Ernesta Mlakarja. G., 1931. Izdala in natisnila Katoliška tiskarna v G. Vsebina je mnogovrstna. Vmes so risbe Toneta Kralja in Franceta Goršeta. Str. 64.

41) **Gospodar.** G., februar 1931. Tiskala in založila Katoliška tiskarna v G. Str. 32.

42) **Verbum Dei.** Pridige za nedelje in praznike. Druga knjiga. Snopič 1-3. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1930. Str. 160. Samozaložba.

43) **Našemu nadpastirju ob pet in dvajsetletnici škofovanja. 1906-1931.** v G., 1931. Uredil Filip Terčelj. Izdal Nadškofijski odbor za proslavo pet in dvajsetletnice. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 63.

44) **Misijonske zornice.** Spisal dr. Miroslav Brumat. Izdal in založil goriški Nadškofijski misijonski svet. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1931. Str. 94.

45) **Vedež,** splošni žepni koledar za leto 1932. Izdala in založila knjigarna in papirnica J. Štoka nasledniki v T. Tiskala Tipografia Consorziale v T.

46) F. Kleinmayr, **Dizionario tascabile, italiano-sloveno, sloveno-italiano.** Seconda edizione. Italijansko-slovenski, slovensko-italijanski žepni slovar, drugi natis. Trieste 1931. Založila knjigarna in papirnica J. Štoka nasledniki v T. Tiskala Tipografia Consorziale, Trieste. Str. 327.

47) Ferdinando Kleinmayr, docente comunale. **Grammatica della lingua slovena** con numerosi esercizi, dialoghi, lettere e letture. Terza edizione. Editore: Libreria-cartoleria Stoka, Trieste. Tipografia Consorziale, Trieste. 1931. Str. 231.

48) Dott. Giuseppe Nemi, **Grammatica della lingua slovena.** Casa editrice Premiato stabilimento tipografico Lodovico Lucchesi, Gorizia. 1931. Str. 238.

49) Katoliški katekizem. **Nauk in molitve.** G., 1931. Založil knežji nadškofijski ordinarijat. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 192.

50) **Na sveti poti.** Višarski molitvenik. Uredilo in založilo predstojništvo svetovišarskega svetišča. Risbe Toneta Kralja. 1931. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 207.

51) Dr. A. Kacin, **Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinko.** Gorizia. Tipografia Cattolica. 1931. Str. 176.

52) Dr. Andrej Pavlica, **Sejavec.** Nedeljsko branje. Pouk, zgodovina, legende. Druge knjige drugi zvezek. Samozaložba. G. 1931. Tip. Lucchesi, Gorizia. Str. 803 — 1253.

Hrvatske knjige:

1) **Danica**, koledar Društva svetega Mohora za Istru za prestupnu godinu 1932. Osmo godište. Izdalo Društvo svetega Mohora za Istru. Tisak Katoliške tiskarne u G. Str. 156.

2) **Izabrane pripovijetke.** Izdalo Društvo svetega Mohora za Istru. Godina 1932. Tisak Katoličke tiskare u G. Str. 112.

3) **Idimo za Isusom.** Kršćanski nauk i priprava za prvu izpovijed in pričest. Sestavio Ivan Pavić, svećenik. Izdalo Društvo svetega Mohora za Istru. 1932. Tiskala Katolička tiskara u G. Str. 92.

Glasbena dela:

1) **Cantate Domino...** Cerkveni moški zbori. Postne in velikonočne pesmi. Uredil Vinko Vodopivec. Samozaložba. G., 1931. Prodaja se v Katoliški knjigarni v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Zbirka obsega sedem postnih in šest velikonočnih pesmi.

2) **Lavretanske litanije, št. 6.** Za mešan zbor. Z uporabo ponarodelih napevov zložil Vinko Vodopivec. Samozaložba. G., 1931.

3) **Lavretanske litanije,** št. 5. Zložil Vinko Vodopivec. Samozaložba. G., 1931.

4) Vinko Vodopivec, **Litanije presv. Srca Jezusovega.** G., 1931; Katoliško tiskovno društvo. Str. 4. Istega leta je izšla še druga izdaja.

5) **Lauda Sion.** Pesmi v čast svetemu Duhu, Srcu Jezusovemu in sv. Reš. Telesu. Za moški zbor. Samozaložba. G., 1931. Prodaja Katoliška knjigarna v G. Uredil Vinko Vodopivec. Tiskala Katoliška tiskarna. Gorizia. Zbirka obsega štirinajst pesmi raznih skladateljev.

6) **Jubilate Deo.** Adventne in božične pesmi za moški zbor. Uredil Vinko Vodopivec. Samozaložba. G., 1931. Prodaja se v Katoliški knjigarni v G. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Zbirka obsega štiri adventne in osem božičnih pesmi raznih skladateljev.

7) Breda Šček, **XX Tantum ergo** ad quatuor voces. inaequales. Goritiae 1931. Venumdatur in «Libreria Cattolica, Gorizia». Typis typographiae catholicae, Goritiae.

8) Lojze Bratuž, **Ena lučka.** Božična pesem za dvoglasen ženski zbor. G. 1931.

9) **Misijonske pesmi,** Litanije presv. Srca Jezusovega za ljudsko petje in druge pesmi. G., 1931. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Izdala in založila U. M. Cl. Zbirka obsega osem pesmi.

10) **Dvajset obhajilnih in blagoslovnih pesmi za moški zbor.** Zložil Vinko Vodopivec. Drugi natis. Samozaložba. G., 1931. Katoliška tiskarna v G. Zbirka obsega dvajset pesmi.

LETO 1932.

Slovenske knjige:

1) **«Luč»,** poljudno znanstveni zbornik književne družine «Luč». Osmi zvezek. Zbral France Bevk. T., 1932. Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 70. Vsebina; O navadah in posebnostih beneških Slovencev, prevel S. S.; Beneško slovenske narodne pesmi, objavil S. S.; Svetovna vojna v ljud-

ski domišljiji, Slavko Slavec; Periodne publikacije v letu 1930, sestavil Brance Bevk; F. B., Knjižne izdaje v letu 1930; F. B, Glasbene izdaje.

2) Damir Feigel, **Kolumb.** T., 1932. Književna družina Luč. Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 131.

3) **Tolminske narodne pravljice.** Zapiski: Jožef Kenda, Ciril Drekonja in Andrej Šavli. Uredil in uvod napisal Ciril Drekonja T. 1932. Književna družina «Luč».Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v T. Str. 88. Vsebina: Uvodna beseda; Jožef Kenda. Troje oblačil; Ciril Drekonja, Železni prstan; Jožef Kenda, Sirotici; Jožef Kenda, Lonec majarona; Andrej Šavli, O povodnem možu; Ciril Drekonja, Trije velikani; Ciril Drekonja, Pastirček; Jožef Kenda, Puščavnik; Ciril Drekonja, Medvedov Janez; Ciril Drekonja, Kdo je ubil zmaja; Ciril Drekonja, Začarani mladeníč; Ciril Drekonja, Pet bratov; Jožef Kenda, Strah v cerkvi; Jožef Kenda, Spokornice; Andrej Šavli, Mati svetega Petra; Andrej Šavli, Sveti Lukež in vol; Ciril Drekonja, Junak; Ciril Drekonja, Ubežnik; Andrej Šavli, Pastorek in pastorka; Jožef Kenda, Podganek; Andrej Šavli, Zgodba o očetovi zapuščini; Andrej Šavli, O sinu, ki je imel kratek konec pameti in mrvico zastopnosti; Andrej Šavli, O naglici; Andrej Šavli, Samson in čevljarček; Andrej Šavli, O poboljšanem sinu.

4) France Bevk, **Gmajna.** T., 1932. Književna družina Luč. Natisnila Tipografia Consorziale, Trieste. Izdala in založila «Goriška matica.» Vsebina: Gmajna, Drobnica, Laz, Koza.

5) France Bevk, **Slepec je videl in drugi spisi.** Biblioteka za pouk in zabavo. Tiskala in založila Tipografia Consorziale. T. 1932. Str. 86. Modna priloga. Vsebina: France Bevk, Slepec je videl; Guy de Maupassant — Slavko Slavec. V gozdu; J. B., Edison; Guy de Maupassant — Slavko Slavec, Hudič; Douglas Jerrold — F. B., Večerna pridiga gospe Kaudel; Mihajl Zoščenko — T. Č., Šport in zdravje; Vladislav Reymont — France Bevk: Sodba; Ada Negri — Janko

Samec, Kes; Knut Hamsun — France Bevk, Prav navadna muha srednje velikosti; Drobiž.

6) Šlibarjev Polde, **O razvoju ladijskega pogona in drugi spisi.** Biblioteka za pouk in zabavo. Tiskala in založila Tipografia Consorziale. T., 1932. Str. 116. Modna priloga. Vsebina: Šlibarjev Polde, O razvoju ladijskega pogona, ob sedemdesetletnici smrti izumitelja vijaka Jožefa Ressla; Slavko Slavec, Sestrina poroka; Ferdo Plemič, Pomorske burke in slično.

7) Križanovska, **Moč preteklosti.** Roman. Drugi natis. Izdala, tiskala in založila Tipografia Consorziale v T. 1932. Str. 367.

8) **Koledar Goriške Matice za leto 1933.** Izdala in založila Goriška matica v G., natisnila Tipografia Consorziale v T. 1932. Str. 122. Vsebina: Koledarski podatki in meseci; Tone Čemažar, Gmajna; Slavko Slavec, Dokazovanje, pesem; Mario Soldati - Slavko Slavec, Pierina se vrača; Fran Žgur, Dajte meni dni pomladne, pesem; Slavko Slavec, Polje spi, pesem; Slavko Slavec, Ob stoletnici Goethejeve smrti; Slavko Slavec, Garibaldijeva slava; Gospod Baroda, narodna pesem; Neutemeljene skrbi in bojazni; Dezider Kosztolanyi, Zlati dež; Slavko Slavec, Ivan Trinko sedemdesetletnik; Slavko Slavec, Ne za nami; Čarovnik iz Menlo parka. Weare Holbrook, Spomini na otroška leta; V večnem ledu; Fran Sivec, Josip Ivančič; Fran Žgur, Kitica na grob sestri Mariji; Sven Hedin, Kalifornijski orjaki; Slavko Slavec, Nad prepadi, pesem; Slavko Slavec, Pozabljivost, pesem; Skrito zlato; Slavko Slavec, Noč in smrt, pesem; Franc Žgur, Hebrejski motivi, pesem; Wiliam Mac Harg, Pasja para; Izpod pepela; Emil Komel, Razvoj glasbe in naših domačih inštrumentov; Kotiček za otroke; Poučni del; Industrija in obrt; Zanimivosti; Vedno se kaj lahko naučiš; O pristojbinah; Sejmi v Julijski Krajini; Paberki; Smešnice.

9) Dr. Josip Potrata, **Prva pomoč v nezgodah.** G., 1932. Izdala in založila Goriška Matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 124.

10) Slavko Slavec, **Med srci in zemljo.** Povest. G., 1932. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 118.

11) Gizela Majeva, **Telesna vzgoja otrok.** G., 1932. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Str. 104.

12) **Pogled v svetovno zrcalo,** zgodovinske slike za mladino. Zbral Nande Vrbanjakov. G., 1932. Književna zadruga Goriška Matica. Tiskala Tipografia Consorziale v T. Str. 96. Kazalo: Josip Bučar, Atila, kralj divjih Hunov; Josip Gruden, Karel Veliki in akvilejski patrijarh Pavlin II.; Josip Staré, Krst svetega Vladimira; Matko Potočnik, Ustoličenje na Gosposvetskem polju; Anton Kaspret, Cannosa; Anton Kaspret, Mohamed in njegova vera; Anton Lesar, Križarske vojne; Anton Kaspret, Friderik Rdečebradec in Milančanje; Josip Staré, Kraljica morja; Josip Staré, Devica Orleanska; Josip Staré, Cerkveni zbor v Kostnici, Hus in Žižka; Anton Vramec, Kralj Matijaž; Josip Staré, Padec Carigrada; Josip Staré, Prvič okoli zemlje; Ljudevit Pivko, Kmetski upori; Pavel Poljanec, Protestantstvo in Slovenci; Josip Staré, Odkritje in osvojitev Sibirije; Josip Staré, Konec nepremagljive armade; A. Petruševski - Ivan Steklasa, Peter Veliki; Josip Apih, Postanek Zedinjenih držav v Severni Ameriki; Janez Jesenko, Francoski prevrat; Josip Jurčič - Janez Jesenko, Napoleonov poraz na Ruskem; Josip Staré, Napoleonov konec in vladarski shod na Dunaju; Josip Staré, Poljska ustaja; Janez Jesenko, Italija po Napoleonovem padcu in leto 1848; Janez Jesenko, Krimska vojna in njene posledice; Opombe.

13) France Bevk, **Železna kača.** Roman. G., 1932. Izdala in založila književna zadruga Goriška matica. Natisnila Tipografia Consorziale v T. Ovitek je narisal Julče Božič. Str. 287.

14) **Družinski koledar za navadno leto 1933.** Izdala Goriška Mohorjeva družba, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 81.

15) **Pri podnožju Božjega prestola.** Roman. Spisal P. N. Krasnov. Izdala Mohorjeva družba, Gorizia 1932. Tiskala katoliška tiskarna, Gorizia. S pisateljevim dovoljenjem prevedel iz ruščine Gregor Hrastnik. Naslovno sliko je narisal Milko Bambič. Str. 158.

16) Antonio Dragon S. J., **Za Kristusa.** Življenje o. Mihaela Proja iz družbe Jezusove. Gorizia 1932. Izdala Goriška Mohorjeva družba. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Ovitek je risal Tone Kralj. Str. 111.

17) Fr. S. Finžgar, **Strici.** Kmetska zgodba. Izdala Goriška Mohorjeva družba, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1932. Vsebina: Strici, Murčki, Nevesta. Str. 96.

18) **Križem sveta.** Slike z doma in iz tujine. Sestavil prof. Rado Bednarik. 1932. Izdala Goriška Mohorjeva družba. Natisnila Katoliška tiskarna. S slikami. Str. 111. Kazalo: Človek in zemlja; Milanski izprehodi; Pri človeških lovcih na otokih Borneo; Kaj Kitajci jedó in pijó; Pod zvezdnim praporom; Vtisi iz kitajskega Turkestana; Kačji praznik v Maroku; Pri Afriških Kamitih; V deželi menihov; Človek je človeku — brat; V nepoznanem prostranstvu; Umirajoča Avstralija; V Savani; V gozd na goro.

19) **Svete pesmice.** Uredil Vinko Vodopivec. G. 1932. Izdala Goriška Mohorjeva družba. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 106.

20) Rado Bednarik, **Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi.** Izdala književna založba «Sigma». v G. 1932. Tipografia Fratelli Mosetti, Trieste. S slikami. Str. 216.

21) Josip Jurčič - Janko Kersnik, **Rokovnjači.** Zgodovinski roman 1932. Izdala književna založba «Sigma». Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 192.

22) **V skalnih gorah in zmajhne zgodbice.** Priredil Rado. Gorizia 1932. Izdala «Sigma». Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 96. Vsebina: V skalnih gorah; S. O. S.; Svareča senca; Milčinski, Fasja zgodba; Edgar Poe, Strašna zgodba.

23) Ch. Nodier, **Janez Žbogar,** Zgodovinski roman. Poslovenil Fr. Robar, Gorizia 1932. Izdala književna založba «Sigma», Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 115.

24) C. Lorenzini, **Lesenjač Cefizelj.** Priredil Jurko Hočevar. Književna založba «Sigma» v G. Izvirne risbe je narisal Francé Goršé. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1932. Str. 108.

25) **Marjetica, mala pevka.** Spisal Avgust Sheehan, po naše povedal Smrekar. G., 1932. Izdala književna založba «Sigma» v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 95. Kazalo: Marjetica, mala pevka; Beg čez Kordiljere; Oko boga Ap-nata.

26) Rado Bednarik, **V tri smeri.** 1932. Izdala književna založba «Sigma.» Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1932. Str. 174.

27) **Ljubezen premore vse.** Povest iz viteških časov. 1932. Izdala književna založba «Sigma». Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 79. Vsebina: Ljubezen premore vse; Zaklad na Krivčevini; Nevabljeni gost.

28) **Pratika za navadno leto 1933.** Izdala in založila «Sigma». Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1932. Str. 126.

29) **Svete pesmice.** G. 1932. Izdala Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 79.

30) **Sveti križev pot sv. Leonarda Porto-Mavriškega.** G., 1932. Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 32.

31) **Marijini godovi.** Liturgične šmarnice. Spisal Stanko Stanič, duhovnik. Založila Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1932.

32) **Zgodbice.** Dodatek h krščanskemu nauku za prvence. Novi zakon. Jezusovo trpljenje. Založila Katoliška knjigarna, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 16.

33) **Svetovalec za navadno leto 1933.** XI. Uredil inž. Fr. Pegan. Izdala in založila Katoliška knjigarna, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1933.

34) **Don Bosco.** Življenje svetega mladinoljuba. Spisal dr. Josip Valjavec, salezijanec. Gorizia 1932. Katoliška knjigarna. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 192.

35) **Vedež,** splošni žepni koledar za leto 1933. Letnik XVII. Izdala in založila knjigarna in papirnica J. Stoka nasledniki, Trieste. Tiskala Tipografia Consorziale, Trieste. Str. 128. Posebej zapisnik.

36) Dr. Andrej Pavlica, **Sejavec.** Nedeljsko branje. Pouk, zgodovina, legende. Druge knjige tretji zvezek. Samozaložba. 1932. Tip. Lucchesi, Gorizia. Str. 1257 — 1568.

37) Čartomyrov (Kuret Milan), **Jeklena maska.** Druga, pomnožena izdaja. Dobi se pri pisatelju v G. (Gorizia), Piazza Edmondo de Amicis 8/IV. Tiskal Prem. Stab. L. Lucchesi, Gorizia. Via Carlo Faveti 9. 1932. Str. 344.

38) **Zapisnik 1933.** Samozaložba. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia.

39) **Campo fiorito.** Esercizi di lettura scelti dal dott. Antonio Kacin. Complemento degli «Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinko». — **Pisano polje.** Zbirka pesmi in črtic, izbral dr. Anton Kacin. Dodatek «Vajam za slovensko slovnico Iv. Trinka». Trieste 1932. Samozaložba. Tipografia Consorziale, Trieste. Str. 194. Vsebina: Vital Vodušek, Luč; Fr. Erjavec, Božični večer; Oton Župančič, Sveti Trije kralji; G. Papini, Trije modri; Simon Gregorčič, Oljki; Ivan Cankar, Četrta postaja; Mihael Opeka, Trepetlika; Ivan Pregelj, Brat Nikefor in hudič; Silvin Sardenko, Monte Pincio; Silvin Sardenko, Kruhek spi; Ksaver Meško, Frančišek in oljka; Vital Vodušek, Pismo; Anton Medved, Literat; Franc Cegnar, Luna in zvezde; Fran Milčinski, Tolovaj Mataj; Gregor Gornik, Kam greš, gospod?; Mihael Opeka, V Katakombah; Silvio Pellico, «Piombi»; Jakob Voljč, Dva čolna; J. M. Kržišnik, Vice; Fran Levstik, Rozika; Miroslav Vilhar, Župan; N. Tommaseo, Lisica, per in petelin; Matija Valjavec, Volk in pes; Baumbach - Funtek, Zlatorog, Zaklad ukletega viteza v Triglavu, narod-

na pripovedka; A. Žakelj, Mlada Breda, narodna pesem; Fr. Levstik, Oldrih in Bojeslav, kraljedvorski rokopis: Fr. Milčinski, Trdoglav in Marjetica; Mornar, narodna pesem; Zlatica v Bogatinu, narodna pripovedka; Smolé - Prešeren, Lepa Vida, narodna pesem; Kresnik, narodna pripovedka; France Prešeren, Povodni mož; Netek, narodna pripovedka; Simon Jenko, Knezov zet; O vedomcih, goriško narodno sporočilo; Kurent ali pust, narodne pripovedke; Fran Levstik, Ubežni kralj; Praprotno seme, narodna pripovedka; Anton Žakelj, Razna pota; Rojenice sodijo dečku, da bo vanj treščilo, narodna pripovedka; Anton Medved, Pomladni žarki; Jamski mož, ljudska pripovedka; Oton Župančič, Žebljarska; Cvetko Golar, Poljska pesem; Fr. Milčinski, Premalo zemlje in preveč; Fr. Prešeren, Apel in čevljar; Oton župančič, Epigrami; Simon Gregorčič, Sam; Janez Trdina, Vinska modrosti; Janez Trdina, Uganke o vinu; Silvin Sardenko, V jutranji zarji; Jan Ruda-Benkovič, Poletna noč; Fr. S. Finžgar, Na petelina; Oton Župančič, Zabučale gore; Jan Kollar - Ivan Lah, Življenje; Fr. Prešeren, Slovo od mladosti Fr. S. Finžgar, Beg, Simon Gregorčič, Življenje ni praznik; Fr. Prešeren, Sonet; Dr. Julij Kugy, Na gorah; A. Medved, Iz Joba; Fr. Erjavec, Huzarji na Polici; F. L. Čelakovsky - Ivan Lah, Iz «Stolistne rože»; Marko Polo, V Pekingu; Vojeslav Mole, Pismo v domovino; Evgen Lampe, V Angleški banki; Fr. Nansen — Fr. Albrecht, Na poti v led in noč; Fr. Prešeren, V spomin Andreja Smoleta; Vojeslav Molè, Peter Sič; Oton Župančič, Posmrtnica; Anton Medved, Materi; Dante Alighieri - A. Ušeničnik, Nebesa, spev 33.; Opombe.

91) **Molimo in trpimo za misijone.** Izdala in založila U. M. Cl. Gorizia 1932. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 32.

41) **Cerkveni molitvenik za goriško nadškofijo in tržaško škofijo.** 1932. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Založil knežji nadškofijski ordinarijat v G. Str. 336.

Hrvaške knjige:

1) Danica. Koledar Društva sv. Mohora za godinu 1933. IX. godište. Izdalo «Društvo sv. Mohora». Tisak «Katoliške tiskarne», Gorizia. Str. 158.

2) **Oj mladosti, oj dragosti!** Knjiga za mladiče i djevojke. Sabrao i priredio I. P. Izdalo «Društvo sv. Mohora». 1933. Tisak Katoličke tiskare, Gorizia. Str. 128.

3) Nardo Velikonja, **Sirote.** Sa slovenskega preveo B. M (ilanović). Izdalo «Društvo sv. Mohora». Gorizia 1932. Tisak Katoličke tiskare. Str. 79.

4) **Don Bosco.** Prevedeno i priredjeno po knjizi «Apostolo della gioventù» (Apostol mladeži) od Avgusta Piccioni. Izdalo «Društvo sv. Mohora». God. 1933. Tisak Katoličke tiskare, Gorizia.

Glasbena dela:

1) **Ena in dvajset cerkvenih pesmi.** Po napevih iz Kokošarjeve zbirke za mešani zbor priredil Emil Adamič. Izdal Roman Pahor v Renčah. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Razprodaja Katoliška knjigarna v G. 1932.

2) **Ave Maria.** Marijine pesmi za moški zbor. Uredil Vinko Vodopivec. Samozaložba. G., 1932. Prodaja se v Katoliški knjigarni v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Zbirka obsega dvanajst splošnih in štiri šmarnične Marijine pesmi.

3) **Laudate Dominum.** Zbirka mašnih pesmi za moški zbor. Uredil Vinko Vodopivec. Samozaložba. Gorizia 1932. Prodaja Katoliška knjigarna, Gorizia, Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Zbirka obsega osem pesmi.

4) **Detece sveto...** 5 božičnih pesmi za dvoglasen, oziroma mešani zbor s spremljevanjem orgel. Na besedila Ljubke Šorlijeve uglasbil Lojze B. Sočènko, Izdala in tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. 1932. Zbirka obsega pet pesmi.

5) **Cantate Domino...** Cerkveni moški zbori. Postne in velikonočne pesmi. Uredil Vinko Vodopivec.

Drugi natis. Samozaložba. G., 1932. Prodaja se v Katoliški knjigarni v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G.

6) Vodopivec Vinko, **Litanije presv. Srca Jezusovega.** Za moški zbor. G., 1932. Str. 2.

7) Križman U., **Litanije presv. Srca Jezusovega.** G., 1932. Str. 2.

8) Vodopivec Vincentius, **IX Tantum ergo** ad quatuor voces viriles. Sumptibus auctoris. Goritiae 1932. Str. 12.

9) Dr. M. Brumat, **Zvonovi polnočni.** Za dvoglasen ženski zbor. G., november 1932. Katoliška tiskarna Str. 2.

10) Breda Šček. **Zvezda Marija.** Pet mešanih zborov Materi božji za izvencerkveno uporabo. Besedilo zložil Esen. Ilustriral Tone Kralj. 1932. Založila Katoliška knjigarna. Tiskala Katoliška tiskarna, G. Str. II+8.

Dodatek iz prejšnjih let:

1) **Slovensko laški pogovori ter praktični slovensko-laški besednjak.** Sloveno-italiani discorsi e pratico dizionario sloveno-italiano. Uredil Posavski Ivan (Pogačnik Ivan) v I. Izdal in založil Hinko Sax v I. Str. 100.

2) **Ročni zapisnik** «Zveze jugoslovanskih učiteljskih društev Julijske Krajine». Tiskarna Edinost v T. 1922. Str. 76.

3) **Ročni zapisnik** «Zveze jugoslovanskih učiteljskih društev Julijske Krajine». Tiskarna Edinost v T. 1923. Str. 98.

4) Slomšek Anton Martin, **Življenja srečen pot.** Fantovski molitvenik. Sedmi natis. 1928. Katoliška knjigarna v G. Risbe izvršil akademski slikar Maksim Gaspari. Str. 384.

5) **Moje molitvice.** Zbirka najbolj potrebnih molitev. Prvi natis 1927. Drugi natis 1928. Tretji natis 1930. Na svetlo dala Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 32.

6) Karg o. Kasijan, **V Kristusovi šoli.** Prvi zvezek: Mala skrivnost. Iz nemščine Slovencem priredil o.

Herman Vodnik, ref. cistercijan. G., 1927. Izdala Katoliška knjigarna. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 69.

7) **Angelček.** Molitvenik za stare in mlade. G., 1930. Dala na svetlo Katoliška knjigarna v G. Peti natis. Katoliška tiskarna v G. Str. 192.

8) **Oče naš.** Molitvenik. Peti natis. G., 1930. Izdala Katoliška knjigarna v G. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 144.

9) **Svetopisemske kateheze za prvi razred ljudskih šol.** V T., 1922. Samozaložba. Tiskala tiskarna «Edinost». Str. 78.

10) **Svtopisemske kateheze s pripravo za prvo sv. spoved in prvo sv. obhajilo ter sv. birmo za drugi in tretji razred ljudskih šol.** V T., 1922. Samozaložba. Tiskala tiskarna «Edinost». Str. 208.

11) Dr. Andrej Pavlica, **Sejavec.** Nedeljsko branje. Pouk, zgodovina, legende. Prve knjige drugi zvezek in druge knjige prvi zvezek v skupni vezavi. Samozaložba. G., 1930. P.S.T.L. Lucchesi, Gorizia. Str. 293 — 800.

12) Ferdo Kleinmayr, mestni učitelj, **Priročna slovnica italijanskega jezika.** Vsebina: Slovnica, praktične vaje, besedni zaklad s 5000 izrazi, razgovori, zasebna in trgovska pisma. Četrti pomnoženi natis. Založila knjigarna - papirnica Stoka. Tiskala Tipografia Consorziale. Trieste, 1930. Str. 248.

PREGLED VAŽNEJŠIH TISKOVIN.

V prejšnjih bibliografskih pregledih sem se oziral le na knjige, v kolikor jih je bilo mogoče izslediti, a nekatere brošure in tiskovine, ki so po večini izhajale brez navedbe založnika in v omejni nakladi, sem izpuščal radi pomanjkanja prostora, nekaj pa tudi radi dejstva, ker bi bilo po tolikih letih težko sestaviti kolikor toliko popolen in zanesljiv pregled.

Medtem je že prinesel dokaj dovršen seznam «Jadranski almanah za leto 1925-1930» v članku pod naslovom «Slovenski tisk v Italiji», ki ga je sestavil dr. Anton Kacin. «Jadranskega almanaha» sicer ni več

na knjižnem trgu, vendar bi ne imelo pomena, da bi še enkrat priobčeval v njem objavljene, zanesljive podatke, ker taki seznami služijo le v znanstvene svrhe in za občinstvo po navadi nimajo večjega pomena. Ker je med takimi tiskovinami, v kolikor jih je sploh mogoče izslediti — nekatere so natisnjene za privatno uporabo in sploh ne pridejo v javno prodajo — marsikaka važna drobtina, sem se odločil, da jih bom objavljal vsako leto na koncu splošnega bibliografskega pregleda, to pot za leti 1931 in 1932, poleg kratkega dodatka za prejšnja leta. Slikanice za otroke, ki jih je bila izdala Narodna knjigarna in natisnila Narodna tiskarna v G., so deloma že objavljene v zgoraj omenjenem članku, a tu naj sledi popolen seznam.

V letu **1924.** so izšle sledeče slikanice: **Mala slikanica; Moji prijatelji; Hitro, hitro lahkih nog; Janko in Metka; Moje živali; Mali zverinjak; Mladi rokodelci: Pisana družba.** — Te slikanice so imele po večini le naslove, le nekatere tudi kratko besedilo.

V letu **1925.** so izšle sledeče slikanice: **Kaj vse mali Tonček zna; Kaj mi znamo, kako se igramo; Pisane podobe; Ah, kako lepo; Oglejte si učene živali!** — Te slikanice so imele daljše besedilo v verzih, ki ga je spisal F(rance) B(evk).

Leta **1926.** je izšlo na štirih straneh **Življenjski načrt naše mladine ob dvestoletnici kanonizacije sv. Alojzija.** Katoliška knjigarna v G.

Leta **1930.** je izšla vezana brošura **Spomin na poročni dan.** Tiskala Katoliška tiskarna v G.

Leto 1931:

1) **Mali strežnik.** Navodilo za cerkvene strežnike. Tretji natis. 1931. Katoliška knjigarna, G. Natisnila Katoliška tiskarna v G.

2) **Glavni cenik** za prodajo na drobno. 1931. Vinoagraria, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 32.

3) **Božični pozdrav izseljencem Julijske Krajine 1931.** V G. Na prvo adventno nedeljo, 1931. Odbor

Rafaelove družbe. Tiskala Katoliška tiskarna v G. Str. 8.

4) **Obhajilne molitve.** Tiskala Katoliška tiskarna v G. 1931. Str. 4.

Leto 1932.

1) **Jutranja in večerna molitev.** 1932. Str. 4.

2) **Češčenje srca Jezusovega.** Tretja ura. Tretji natis. G., 1932. Katoliška knjigarna v G. Natisnila Katoliška tiskarna, Gorizia.

3) **Cenik za pomlad 1932.** Vinoagraria, Gorizia. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia. Str. 20.

4) **Večernice. Sveti Nikolaj.** 6. decembra. Katoliška tiskarna, Gorizia. 1932. Str. 14.

5) **Pastirsko pismo.** Maj 1932. Tiskala Katoliška tiskarna, Gorizia.

6) **Pridiga za misijonsko nedeljo 23 oktobra 1932.** Tipografia Cattolica, Gorizia. Str. 4.

Šlibarjev Polde:

RABA TUJEGA OBČEVALNEGA JEZIKA v starih pokrajinah Italije po ljudskem štetju iz l. 1921.

V razpravi «Občevalni jezik v Jul. Krajini po ljudskem štetju iz l. 1921.» v «Luči» VI. str. 123-135 smo opisali naredbe in navodila, po katerih se je ugotovil občevalni jezik pri ljudskem štetju l. decembra 1921. Tedaj smo pisali, da so bili podatki o občevalnem jeziku za Julijsko Krajino in za Tridentinsko Benečijo objavljeni, ne pa tako glede starih pokrajin. S tem smo zagrešili površnost, ki jo hočemo v naslednjem popraviti. Res je, da niso bili podatki objavljeni v posebnih regijonalnih zvezkih kakor za Julijsko Krajino in za Tridentinsko Benečijo, pač pa se je to zgodilo v splošnem zvezku, ki vsebuje podatke za vse pokrajine Italije (Censimento della popolazione del Regno d'Italia al 1. dicembre 1921. XIX. Relazione generale. Roma 1928). Enajsto poglavje, ki sega od strani 268 do strani 274 razpravlja o «Prebivalstvu italijanske narodnosti, ki govori običajno tuj idijom ali jezik».

V tem poglavju se najprej na kratko ponovijo podatki glede Julijske Krajine in Tridentinske Benečije. Za Julijsko Krajino smo v gori omenjeni razpravi podali dokaj izčrpen pregled, tako da si to delo tukaj lahko prihranimo. Pač pa bomo navedli podatke za Tridentinsko Benečijo. Ob štetju so bili v Tridentinski Benečiji prisotni 647.703 prebivalci. Od teh je bilo 25.415 tujcev, tako da je bilo italijanskih državljanov 622.288. Od teh je govorilo italijanski ali ladinski 426.638 oseb ali 686 od tisoč, nemški pa 195.650 oseb ali 314 od tisoč.

Glede podatkov o občevalnem jeziku v starih pokrajinah pa je bila zadeva manj enostavna. Uradno

poročilo pravi, da «preiskava zgolj statističnega značaja o priliki ljudskega štetja ne more o tako važnem predmetu dati one jasne slike, ki jo lahko nudi samo bolj specijalizirana in popolnejša preiskava tudi iz jezikovnega stališča».

Radi tega je statistični urad pred objavo zbranih podatkov zahteval od podeštatov, da jih potrdijo, posebno pa, da dajo potrebna pojasnila, ako so se sedanji podatki močno razlikovali od podatkov prejšnjega štetja, ki jih smatra urad za silno površne.

Naslednja preglednica vsebuje zbrane podatke in za primerjanje tudi podatke obeh predidočih ljudskih štetij:

govorjeni idijom	1921			1911		1901	
	občin	družin	prebival.	občin	družin	občin	družin
albanščina .	47	20.115	80.282	47	19.091	49	21.554
francoščina . .	98	23.972	90.700	89	19.646	85	18.958
grščina . . .	13	5.042	19.672	15	6.905	13	7.362
katalonščina . .	1	2.754	12.236	1	2.552	1	2.055
nemščina . . .	14	2.015	8.335	15	2.202	16	2.272
slovanski jezik	20	7.438	37.475	20	7.319	18	6.781
Vkupno	193	61.334	248.700	187	57.715	183	58.982

Albanščina se govori v provinci Avelino v občini: Greci; v provinci Campobasso v občinah: Campomarino, Montecilfone, Portocannone in Ururi; v provinci Catanzaro v občinah: Andali, Caraffa di Catanzaro, Marcedusa, Pallagorio, San Nicola dell'Alto, Maida in Nicastro; v provinci Cosenza v občinah: Acquaformosa, Castroregio, Civita, Firmo, Frascinetto, Lungro, Plataci, San Basile, Spezzano Albanese, Trebisacce, Villapiana, Cerzeto, Mongrassano, San Benedetto Ullano, San Martino di Finita, Falconara Albanese, San Cosmo Albanese, San Demetrio Corone, San Giorgio Albanese, Santa Sofia d'Epiro in Vaccarizzo Albanese; v provinci Foggia v občinah: Casalvecchio di Puglia in Chieuti; v provinci Lecce v občini: San Marzano di San Giuseppe; v provinci Palermo v občinah: Contessa Entellina, Palermo, Piana dei Greci, San Cipirello in Santa Cristina Gela; v

provinci Potenza v občinah: San Costantino Albanese, San Paolo Albanese, Barile, Maschito in Ripacandida; in v provinci Teramo v občini Bosciano.

Po uradni ugotovitvi se beleži v splošnem nazadovanje rabe albanskega jezika. V nekaterih občinah ga govori sedaj le malo oseb. V drugih občinah, kakor na pr. v občini Greci in v občini San Marzano di San Giuseppe pa je opažati nasprotni pojav, da se namreč priseljenci v malo let nauče govoriti albanščino.

Francoščina je v rabi v sledečih občinah:

V provinci Cuneo v občini Casteldelfino; v provinci Torino v občinah Allein, Antey-Saint-André, Aosta, Arnaz, Arvier, Avise, Ayas, Aymavilles, Bard, Bionaz, Brissogne, Brusson, Challant-Saint-Anselme, Chalant-Saint-Victor, Chambave, Chamois, Champdepraz, Champorcher, Charvensod, Châtillon, Cogne, Courmayeur, Donnaz, Doues, Emarèse, Entroubles, Fénts, Fontainemore, Gignod, Gressan, Gressoney-Saint-Jean, Hône, Introd, Issime, Issogne, Jovençan, La-Magdaleine, La-Salle, La-Thuile, Lillianes, Montjovet, Morgex, Nus, Ollomont, Oyace, Perloz, Pollein, Pont-Bozet, Pontey, Pré-Saint-Didier, Quart. Rhêmes-Notre-Dame, Rhêmes-Saint-Georges, Roisan, Saint-Christophe, Saint-Denis, Saint-Rhémy, Saint-Vincent, Sarre, Torgnon, Valgrisanche, Valpelline, Valsaranche, Valtournanche, Verrayes, Verres, Villeneuve, Angrogna, Luserna San Giovanni, Montoulles, Pomaretto, Praly, Rorà, Roure, Torre Pellice, Villar Pellice, Bardonecchia, Beaulard, Bousson, Cesana Torinese, Champlas-du-Col, Clavières, Désertes, Fenils, Millaures, Mollières, Rochemolles, Salbertrand, Sauze di Cesana, Sauze d'Oulx, Savoulx, Solomiac in Thures.

Uradno poročilo pripominja, da se mora prirastek občin, v katerih se govori francoski, od l. 1911. do l. 1921. pripisovati večji natančnosti zadnjega štetja. V splošnem ni zaznati nobene bistvene izpremembe, le v nekaterih večjih občinah, kakor v Aosti, kaže raba francoskega jezika ali francoskega «patois-a» v zadnjem času nagnjenje nazadovanja.

Grški jezik govorijo:

v provinci Lecce v občinah: Calimera, Castrignano de'Greci, Corigliano d'Otranto, Martano, Martignano, Soleto, Sternatia in Zollino; in v provinci Reggio di Calabria v občinah: Palizzi, Bova, Condofuri, Roccaforte del Greco in Roghudi.

V splošnem je v primeru s prejšnjimi štetji raba grškega jezika nazadovala; v nekaterih občinah, kakor v Melpignanu je celo popolnoma izginila. Sicer govorijo grški večinoma le kmetje.

Katalonščina se je ohranila edino v občini Alghero v provinci Sassari na Sardinji.

Nemščino govore:

V provinci Belluno v občini Sappada v provinci Novara v občinah: Formazza, Macugnaga, Salecchio, Alagna Valsesia, Rima San Giuseppe in Rimella: v provinci Torino v občinah: Gressoney-la Trinité, Gressoney-Saint-Jean in Issime; v provinci Videm (Udine) v občinah: Paluzza in Sauris; v provinci Verona v frakciji Giazza občine Selva del Progno in v provinci Vicenza v občini Roana.

Raba nemščine v splošnem nazaduje. Tako govore nemški v Asiagu le najstarejši prebivalci. Premnogokje se rabita istočasno italijanski in nemški jezik.

Glede rabe **slovanskega jezika** hočemo navesti celotni pregled, kakršnega je objavil uradni spis.

(Glej tabelo na naslednji strani!)

Uradno poročilo pripominja, da ne izkazuje razširjenost slovanskega jezika v desetletju 1911-1921 znatnih izprememb.

Gornji podatki se nanašajo na politično-upravno razdelitev kraljevine Italije in na obseg občin, kakršni sta obstojali ob času ljudskega štetja 1. decembra 1921.

Od tedaj je nastala toliko v politično-upravni razdelitvi kraljevine kakor v obsegu občin velika izpremememba. Kakor je obširneje omenjeno v zborniku «Luč» I. na strani 21 sl. so se odpravila vsa okrožja in se je primerno zvišalo število pokrajin od 76 na 92.

OBČINA	Prisotno prebivalstvo		Govorilo je slovenski jezik	
	družin	prebivalcev	družin	prebivalcev
Provincia Campobasso (Tedanje okrožje Larino)				
Acquaviva Collecroce	540	1.911	496	1.897
Montemitro	229	870	227	864
San Felice Slavo	396	1.547	200	782
Vkupno v prov. Campobasso	1.129	4.328	923	3.543
Provincia di Udine (Tedanje okrožje Cividale del Friuli) (Čedad)				
Ahten — Attimis	751	4.071	751	4.058
Dreka — Drenchia	241	1.394	241	1.343
Fojda — Faedis	898	5.075	261	1.413
Grmek — Grimacco	285	1.617	283	1.617
Prapetno — Prepotto	386	2.222	170	950
Ronac — Rodda	286	1.662	279	1.659
Sovodnje — Savogna	300	1.905	300	1.905
Srednje — Stregna	302	1.794	302	1.784
Št. Lenart — San Leonardo	498	2.467	497	2.465
Št. Peter — San Pietro al Natisone	656	3.362	581	2.977
Tarčet — Tarcetta	352	2.086	353	2.086
Torjan — Torreano	617	3.470	132	774
(Tedanje okrožje Tolmezzo)				
Rezija — Resia	822	2.796	822	2.796
(Tedanje okrožje Udine)				
Brdo — Lusevera	539	2.672	539	2.672
Gorjani — Montenars	440	2.012	35	320
Neme — Nimis	1.119	5.505	339	1.885
Platišča — Platischis	657	3.376	630	3.228
Vkupno v provinci Videm	9.147	47.431	6.515	33.932
V vseh starih pokrajinah	10.276	51.759	7.458	37.475

Veliko občin se je v zadnjem desetletju združilo po dve ali več skupaj v eno samo večjo občino. Marsikatera občina je ohranila sicer svoj obseg, izpremenila pa je svoje ime.

Tu hočemo omeniti samo izpremembe, ki se nanašajo na občine, kjer se je govoril kak slovanski jezik. Glede provinc ni nastala nobena izpremememba, pač pa so prenehala vsa okrožja. Občini Ronac (Rodda) in Tarčet (Tarcetta) sta se združili v eno samo občino, ki nosi ime po frakciji Puler (Pulfero)[1]). Občina Gorjani (Montenars) je bila priključena k občini Artegna, ki ne izkazuje prebivalcev s slovanskim občevalnim jezikom.[2]). Občina Platišča (Platischis) je bila prekrščena v «Taipana»[3]). Še prej je postal iz San Felice Slavo v provinci Campobasso San Felice del Littorio.[4]).

Leta 1931. se je vršilo zopet ljudsko štetje, toda takrat se niso zbrali podatki o občevalnem jeziku. Če se je morda to na kak drug način zgodilo, ni nam znano. Od ljudskega štetja iz l. 1931. so bili doslej objavljeni le podatki o številu prebivalcev za posamezne občine. Škoda bi bilo, da bi popolnoma izostali podatki o tako važnem predmetu.

[1]) Kr. dekret od 2. dec. 1928. štev. 2964
[2]) Kr. dekret od 18 okt. 1928. štev. 2489
[3]) Kr. dekret od 15. okt. 1931. štev. 1382
[4]) Kr. dekret od 27 jun. 1929. štev. 1354

Šlibarjev Polde:

PRIRASTEK PREBIVALSTVA JUL. KRAJINE v zadnjem desetletju

Uradni list «Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia» je objavil v prilogi k številki 92 od 20. aprila 1932. število prebivalstva vseh občin v Italiji ob ljudskem štetju 21. aprila 1931. V naslednjem navedemo podatke za Julijsko Krajino, pri čemur pa so za posamezne občine tudi že izračunali razliko glede podatkov ljudskega štetja iz l. 1921., tako da je za vsako občino in pokrajino razviden prirastek, odnosno pojemek v zadnjih desetih letih.

V preglednici je navedeno v prvem stolpiču število prebivalcev, ki imajo v dotični občini svoje običajno bivališče (legalno število prebivalcev), v drugem stolpiču je navedena izprememba v zadnjem desetletju, in sicer prirastek z znakom +, pojemek pa z znakom —, v tretjem stolpiču je število ob štetju prisotnih prebivalcev, v zadnjem pa tozadevna diferenca napram številu iz leta 1921.

(Glej razpredelnice na straneh 73, 74., 75. in 76.)

Čitatelja, ki bi sam hotel izračunati razlike med podatki štetja iz leta 1921. in leta 1931. in bi se pri tem posluževal seznama občin Julijske Krajine, ki smo ga objavili v IV. zborniku «Luč», moramo opozoriti na tiskovne napake, ki so se vrinile v seznam, in ki smo jih že omenili v VI. zborniku na strani 135.

Tako so se na strani 19 zamenili podatki za Grahovo s podatki za Grgar in podatki za Salono z onimi za Sočo. Pravilno število prisotnih prebivalcev znaša za Grahovo 4097 mesto napačno 4997, za Kormin 8583 mesto 8383, za Rovinj (na str. 20) 10.022 mesto 10.222, za občine v Videmski pokrajini 35.736 mesto 35.376.

Upoštevati pa mora tudi uraden popravek števila prebivalcev občine Pula. S kraljevim dekretom. od 2. avgusta 1929., je bilo legalno število prebivalcev Pule zvišano od 49.339 na 63.545 in število prisotnih

Štev.	IME OBČINE	Število prebivalcev			
		legalno	razlika	prisotni	razlika
	Goriška pokrajina — Provincia di Gorizia				
1	Ajdovščina — Aidussina	6674	+ 223	6542	+ 336
2	Bovec — Plezzo	4356	— 619	4731	+ 620
3	Breginj — Bergogna	2093	— 375	1987	- 310
4	Cerkno — Circhina	7404	— 550	7624	+ 64
5	Col — Zolla	2034	+ 111	2010	+ 23
6	Čepovan — Chiapovano	3025	— 331	3010	87
7	Črniče — Cernizza Goriziana	2916	— 578	2842	— 470
8	Črni vrh — Montenero d'Idria	3135	— 271	3068	— 173
9	Dobrova — Castel Dobra	2137	— 174	2099	— 179
10	Dolenje — Dolegna del Collio	2458	— 249	2403	— 288
11	Dornberg — Montespino	4491	+ 24	4213	- 169
12	Fara — Farra d'Isonzo	2191	+ 423	2091	+ 325
13	Gorica — Gorizia	50745	+6113	49239	+6979
14	Gradiška — Gradisca d'Isonzo	5326	+ 560	5209	+ 492
15	Grahovo — Cracova Serravalle	3813	— 574	3722	- 373
16	Grgar — Gargaro	3073	— 196	2979	— 203
17	Idrija — Idria	10604	+ 61	10629	+ 189
18	Kal — Cal di Canale	2433	- 233	2177	- 210
19	Kanal — Canale d'Isonzo	4368	+ 19	4117	+ 100
20	Kobarid — Caporetto	6420	— 369	7160	+ 830
21	Kojsko — San Martino Quisca	5908	— 560	5693	- 565
22	Komen — Comeno	5159	-- 860	4819	— 756
23	Kopriva — Capriva di Cormons	4564	— 75	4359	— 112
24	Kormin — Cormons	8569	— 10	8227	— 356
25	Marijan — Mariano del Friuli	1791	— 165	1740	— 177
26	Miren — Merna	2877	+ 134	2831	+ 95
27	Opatjeselo — Opacchiasella	2362	+ 100	2329	+ 205
28	Renče — Ranziano	3449	316	3243	— 455
29	Rihenberg — Rifembergo	3708	— 203	3488	— 266
30	Romans — Romans	4371	+ 122	4213	+ 68
31	Salona — Salona d'Isonzo	2985	+ 438	2881	+ 410
32	Soča — Sonzia	1078	— 215	1012	- 64
33	Sv. Križ — Santa Croce di Aidussina	3194	— 100	2851	— 264
34	Sv. Lucija — Santa Lucia di Tolmino	5436	— 399	5385	— 257
35	ešmpas — Sambasso	2857	- 280	2797	— 257
36	Štanjel — San Daniele del Carso	2080	— 138	1995	— 141
37	Št. Vid — San Vito di Vipacco	2508	— 240	2548	158
38	Temenica — Temenizza	1577	— 344	1420	— 185
39	Tolmin — Tolmino	6799	+ 69	6884	+ 300
40	Trnovo — Tarnova della Selva	1424	' 4	1385	— 61
41	Vipava — Vipacco	5770	+ 682	5737	+ 775
42	Zagraj — Sagrado	2205	+ 187	2131	+ 138
	Vsa pokrajina	210441	+ 749	205823	+5116

Štev.	IME OBČINE	Število prebivalcev			
		legalno	razlika	prisotni	razlika
	Pulska pokrajina — Provincia di Pola ali Istria				
1	Bale — Valle d'Istria	2663	+ 113	2649	+ 52
2	Barban — Barbana d'Istria	5171	+ 602	5009	+ 606
3	Boglun — Bogliuno	3719	— 222	3618	— 207
4	Buje — Buie d'Istria	7377	— 87	7318	— 57
5	Buzet — Pinguente	9986	— 343	9536	— 513
6	Cres — Cherso	7783	— 204	7196	— 18
7	Črni vrh — Verteneglio	3191	+ 328	3172	+ 347
8	Decani — Villa Decani	6831	— 101	6632	— 165
9	Grožnjan — Grisignana	3916	— 110	3905	— 87
10	Herpelje-Kozina — Erpelle-Cosina	2365	— 635	2346	— 250
11	Izola — Isola	9407	+ 799	9322	+ 865
12	Kanfanar — Canfanaro	4044	+ 216	3913	+ 102
13	Koper — Capodistria	12664	+ 175	13555	+ 901
14	Labinj — Albona	15467	+1687	14876	+ 679
15	Lanišče — Lanischie	3331	— 766	3049	— 792
16	Mali Lošinj — Lussinpiccolo	6958	— 571	6886	— 145
17	Marezige — Maresego	3282	+ 109	3228	+ 58
18	Motovun — Montona	6596	+ 195	6556	+ 235
19	Nerezine — Neresine	1929	- 229	1722	— 308
20	Novigrad — Cittanova d'Istria	2468	+ 210	2443	+ 222
21	Oprtalj — Portole	5692	— 22	5561	— 86
22	Osor — Ossero	1078	+ 54	970	+ 37
23	Pazin — Pisino	19126	— 778	19140	— 264
24	Piran — Pirano	15478	+ 676	14857	+ 699
25	Plomin — Fianona	4703	163	4357	+ 99
26	Poreč — Parenzo	12557	+ 84	12607	+ 345
27	Pula — Pola	56308	—7237	55559	—7599
28	Roč — Rozzo	2646	— 584	2647	— 359
29	Rovinj — Rovigno d'Istria	10084	— 161	10170	— 52
30	Svivinčenat — Sanvincenti	3342	+ 241	3264	+ 159
31	Sušnjevica — Valdarsa	2240	- 53	2044	— 84
32	Šmarje — Monte di Capodistria	4651	+ 240	4569	+ 172
33	Tinjan — Antignana	4068	— 254	4038	- 180
34	Umag — Umago	6883	+ 448	6749	+ 407
35	Veliki Lošinj — Lussingrande	2137	- 123	2081	+ 17
36	Vižinada — Visinada	4967	+ 450	4730	+ 321
37	Vižnjan — Visignano d'Istria	5141	+ 3	4988	— 21
38	Vodnjan — Dignano d'Istria	11198	+ 530	10950	+ 418
39	Vrsar — Orsera	5624	+ 445	5538	+ 367
40	Žminj — Gimino	5912	+ 88	5766	+ 86
	Vsa pokrajina	302980	- 4749	297526	- 4579

Štev.	IME OBČINE	Število prebivalcev			
		legalno	razlika	prisotni	razlika
	Reška pokrajina — Provincia del Carnaro				
1	Jablanica — Castel Jablanizza	3160	— 82	2649	— 105
2	Jelšane — Elsane	3200	— 490	3096	— 283
3	Klana — Clana	2009	+ 148	2015	+ 254
4	Knežak — Fontana del Conte	4314	+ 276	3821	+ 102
5	Lovran — Laurana	3900	+ 62	4015	+ 368
6	Materija — Matteria	4327	- 649	3976	— 590
7	Matulje — Mattuglie	7542	+ 202	7323	+ 297
8	Moščenice — Moschiena	3017	— 379	2803	— 257
9	Podgrad — Castelnuovo d'Istria	7337	333	6749	— 560
10	Prem — Primano	1523	— 138	1456	- 91
11	Reka — Fiume	53021	+7164	52928	+7071
12	Trnovo — Villa del Nevoso	5935	+1344	5751	+1203
13	Veprinac — Apriano	3332	+ 570	3659	+ 777
14	Volosko-Opatija — Volosca-Abbazia	5143	+ 118	6233	+1176
	Vsa pokrajina	107659	+7808	106775	+9407
	Tržaška pokrajina — Provincia di Trieste				
1	Britof — Cave Auremiane	1013	26	1058	+ 68
2	Bukovje — Bucuie	607	— 30	605	+ 7
3	Devin-Nabrežina — Duino-Aurisina	4983	+ 889	4632	+ 547
4	Divača-Škocijan — Divaccia-San Canziano	2833	— 203	2793	— 72
5	Doberdob — Doberdò del Lago	780	+ 278	740	+ 224
6	Dolina — San Dorligo della Valle	5084	— 200	5014	- 104
7	Dutovlje — Duttogliano	1968	- 108	1863	+ 29
8	Fojan — Fogliano di Monfalcone	2208	+ 74	2152	— 5
9	Gradež — Grado	5896	+ 539	5849	+ 630
10	Hrenovice — Crenovizza	2542	+ 35	2536	+ 73
11	Košana — Cossana	1663	— 381	1593	- 176
12	Lokev — Corgnale	1094	- 275	1087	— 143
13	Milje — Muggia	11962	+ 414	11802	+ 318
14	Postojna — Postumia	6677	+1753	6692	+1756
15	Ronke — Ronchi dei Legionari	5965	+1337	5892	+1036
16	Senožeče — Senosecchia	1399	— 273	1512	— 122
17	Sežana — Sesana	3496	— 186	3468	- 137
18	Slavina — Villa Slavina	2220	+ 204	2193	+ 287
19	Starancan — Staranzano	2031	+ 658	1994	+ 605
20	Sv. Peter — San Pietro d'Isonzo	1625	+ 101	1575	+ 59
21	Škocijan — San Canziano d'Ison.	3814	+ 366	3773	+ 387

Štev.	IME OBČINE	Število prebivalcev			
		legalno	razlika	prisotni	razlika
22	Šmihel — San Michele di Postumia	1978	− 330	1894	− 237
23	Štijak — San Giacomo in Colle	781	+ 13	765	− 32
24	Št. Peter na Krasu - S. Pietro del Carso	3599	+ 494	3516	+ 411
20	Tomaj — Tomadio	1657	− 370	1702	− 159
26	Trst — Trieste	250243	+ 10616	249574	+ 10915
27	Tržič — Monfalcone	17992	+7129	18202	+6364
28	Turiak — Turiacco	1778	+ 160	1703	+ 83
29	Veliki Repen — Rupin grande	971	− 20	966	+ 29
30	Zgonik — Sgonico	1387	135	1369	− 99
	Vsa pokrajina	350246	+22522	348494	+22554
	V Videmski pokrajini ali Provincia di Udine				
1	Ajel — Ajello	1508	− 205	1487	− 108
2	Campolongo al Torre	1651	256	1622	− 210
3	Chiopris-Viscone	914	− 134	888	− 134
4	Červinjan — Cervignano del Friuli	6670	+ 312	6554	+ 368
5	Ioannis	687	− 32	682	− 14
6	Naborjet — Malborghetto-Valbruna	1580	+ 5	1528	+ 121
7	Oglej — Aquileia	9388	+ 609	9170	+ 483
8	Ruda	4613	− 147	4480	− 233
9	San Vito al Torre	1686	− 136	1610	− 238
10	Trbiž — Tarvisio	6724	+ 861	6545	+ 773
11	Visco	774	− 121	700	− 233
	V Videmski pokrajini	36195	+ 804	35266	+ 575
	Zadrska pokrajina — Provincia di Zara				
1	Lastovo — Lagosta	1689	+ 84	1710	+ 152
2	Zadar — Zara	17910	+1260	18614	+1549
	Vsa pokrajina	19599	+1344	20324	+1701
	Julijska Krajina (brez nekdanjih občin Pontabel in Lipalja vas) **in Zadrska pokrajina.**				
		1,027.120	+ 28478	1,014.208	+ 34774

prebivalcev od 49.323 na 63.958. Temu primerno se glasi popravljeno legalno število prebivalcev Pulske pokrajine 307.729 mesto 293.523 in število prisotnih prebivalcev 302.105 mesto 287.470. Za enako število se zvišata tudi odgovarjajoča podatka za vso Julijsko Krajino. Odlok se omeji zgolj na podatke o celotnem številu prebivalcev in ne navaja nobene specifikacije, kakor na pr. o občevalnem jeziku, starosti ali poklicu.

Končno se ne nanaša razlika za občino **Reko** na število prebivalcev 1. decembra 1921., temveč na podatke posebnega štetja, ki se je vršilo na Reki 1. januarja 1925.

Pri zgornji preglednici bo čitatelj pogrešal občino Pontebba ali bolje podatke za bivši občini Pontabel in Lipalja Vas, ki sta bili po ljudskem štetju l. 1921. priključeni k občini Pontebba v stari Videmski pokrajini. Sedaj objavljeni podatki se nanašajo na celotne občine in ne na posamezne frakcije. Ako bodo pozneje objavljeni tudi ti podatki, bomo popravili ta nedostatek.

Čitatelj bo v sedanjem seznamu tudi zaman iskal občine Beršeč. V februarju 1929. je bila priključena k občini Moščenice (Moschiena) v isti pokrajini[1]). Občina Slum-Lanišče (Silun-Mont'Aquila) je prenesla svoj sedež v frakcijo Lanišče in je pri tem izpremenila svoje ime v Lanišče (Lanischia)[2]). Tudi občina Herpelje-Kozina je prenesla svoj sedež iz Klanca (San Pietro di Madrasso) v frakcijo Kozina, ni pa pri tem izpremenila svojega imena.[3]). Ob tej priliki naj navedemo še eno izpremembo, ki je nastala šele po štetju leta 1931. in ki tedaj ni še vpoštevana v seznamu. Novembra meseca 1931. sta bili občina Veprinac (Apriano) in del občine Matulje združena z Opatijo v eno samo občino z imenom Opatija (Abbazia)[4]).

Prirastek prebivalstva v zadnjem desetletju je razmeroma majhen, izjemo tvorita le dve najmanjši pokrajini: Reška in Zadrska.

[1]) Kr. dekret od 28. feb. 1929., štev. 614
[2]) Kr. dekret od 31. jan. 1929., štev. 490
[3]) Kr. dekret od 23. avgusta 1929., štev. 1690
[4]) Kr. dekret od 13. nov. 1931., štev. 1470

Vzrok bi lahko bil predvsem v padanju prirojenega prirastka, to je v prebitku rojstev nad smrtnimi slučaji. Res je, da kaže tudi Julijska Krajina splošen pojav, da pada število rojstev, vendar ne tiči vzrok tako neznatnega prirastka prebivalstva v zmanjšani plodovitosti, kakor izhaja to jasno iz naslednjih podatkov. Podatke smo povzeli po mesečnem statističnem vestniku «Bollettino mensile di statistica dell'Istituto centrale di statistica del Regno d'Italia», ki izhaja od novembera 1926. dalje kot mesečna priloga k uradnemu listu «Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia». Podatki se nanašajo na dobo od l. 1927. dalje, kajti od tedaj obstoji sedanja razdelitev Julijske Krajine. Žal pa ne moremo iz uradnih podatkov povzeti podatkov za one občine, ki so bile priključene k Videmski pokrajini, kajti podatki se nanašajo le na celotne pokrajine.

Za primerjanje navajamo še podatke za leto 1924., toda teh podatkov ne moremo povsem vzporejati s poznejšimi, kajti nanašajo se na politično-upravno razdelitev iz leta 1923., po kateri je skoro vsa sedanja Goriška pokrajina pripadala Videmski pokrajini. Podatki za l. 1924. so vzeti iz knjige «Movimento della popolazione secondo gli atti dello stato civile nello anno 1924» (Istituto centrale di statistica. Roma, 1926).

Število rojenih (vštevši mrtvorojene)

Pokrajina	1927	1928	1929	od teh mrtvorojenih	1930	od teh mrtvorojenih	1931	od teh mrtvorojenih
Goriška	5257	5011	4436	124	4743	114	4182	119
Pulska	8846	8169	7437	182	8024	211	7231	165
Reška	1874	1741	1994	56	2161	73	2078	62
Tržaška	6506	6317	6072	194	6444	193	5964	164
Zadrska	474	492	492	12	552	20	488	15
Juliska Krajina *) in Zadrska pokrajina	22957	21723	20481	568	21924	611	19943	525

*) Brez občin, ki so v Videmski pokrajini.

Število umrlih (brez mrtvorojenih)

Pokrajina	1927	1928	1929	1930	1931
Goriška	3057	2983	3234	2586	2720
Pulska	4421	4707	4693	3791	4113
Reška	1330	1473	1566	1402	1470
Tržaška	4832	4861	5298	4402	4560
Zadrska	352	407	430	366	417
Julijska Krajina *) in Zadrska pokrajina	13992	14431	15221	12547	13280

*) Brez občin, ki so v Videmski pokrajini.

Za leta 1927 in 1928 žal nimamo podatkov o mrtvorojenih, vendar je tudi brez njih slika dovolj jasna.

Prirodni prirastek prebivalstva leta 1924.

Pokrajina	živorojenih	na 1000 preb.	umrlih	na 1000 preb.	prirastek	na 1000 preb.
Pulska	8970	28,46	5594	18,36	3376	10,72
Reška	2002	22,97	1500	17,21	502	5,76
Tržaška	6577	19,87	5436	16,68	1141	3,45
Zadrska	516	26.97	377	19,71	139	7,27
Vkupno	18065	24.02	13107	17,43	5158	6,59

Po gornjih preglednicah ni tedaj vzrok majhnega prirastka prebivalcev v zmanjšanem številu rojstev ali izredno visokem številu smrtnih slučajev, dasi spada v to desetletje kruto leto 1929, kajti tudi tedaj je znašal prirodni prirastek prebivalstva okoli 6000.

Vzrok mora biti torej v razmeroma močnem izseljevanju. Da je temu tako, izhaja že dovolj jasno iz uradnh podatkov o priseljevanju in izseljevanju iz posameznih pokrajin bodisi v druge pokrajine ali

v inozemstvo. Gotovo ne vsebujejo ti podatki vseh slučajev, vendar nam nudijo vsaj kvalitativno sliko. Na razpolago smo imeli podatke za zadnji dve leti.

Izpremememba po priseljevanju in izseljevanju

Pokrajina	1930		prirastek ali zmanjšek	1931		prirastek ali zmanjšek
	priselj.	izselj.		priselj.	izselj.	
Goriška	5232	6058	— 826	5269	7180	— 1911
Pulska	5184	7313	— 2129	6234	8507	— 2273
Reška	4997	3345	+ 1632	4229	3590	+ 639
Tržaška	11275	8401	+ 2874	10600	11898	— 1298
Zadrska	505	847	— 342	599	461	+ 138
Julijska Krajina*) in Zadrska pokraj.	27173	25964	+ 1209	26931	31636	— 4705

*) Brez občin, ki so v Videmski pokrajini.

Podatki za l. 1924. in za tedanjo politično-upravno razdelitev dežele so razvidni iz sledeče tabele:

Izpremembe po preseljevanju in izseljevanju l. 1924.

Pokrajina	priseljenci	izseljenci	prirastek ali zmanjšek
Pulska	4114	6056	— 1942
Reška	1017	418	+ 599
Tržaška	5679	4423	+ 1256
Zadrska	640	415	+ 225
Vkupno	11450	11312	+ 138

Pri zgornjih preglednicah smo upoštevali število prebivalcev, ki imajo v občinah dotične pokrajine svoje običajno bivališče (legalno število prebivalcev).

Oglejmo si sedaj posamezne občine! V Goriški pokrajini izkazuje 15 občin prirastek, 27 občin zmanj-

šek; v Pulski pokrajini 21 občina prirastek, 19 občin zmanjšek; v Reški pokrajini 8 občin prirastek, 6 zmanjšek, v Tržaški pokrajini 17 občin prirastek, 13 zmanjšek; v omenjenem delu Videmske pokrajine 4 občine prirastek in 7 zmanjšek in končno v Zadrski pokrajini obe edini občini prirastek.

Za Zadrsko pokrajino se ujema prirastek dokaj dobro s prirodnim prirastkom in priseljenci nadkriljujejo po številu izseljence.

Pri drugih pokrajinah pa je vprašanje bolj zamotano. Ako izvzamemo Pulo, ki izkazuje zmanjšek nad 7000 prebivalcev, radi česar je bilo število prebivalcev vse pokrajine nazadovalo v zadnjem desetletju, je število prebivalcev vseh glavnih mest močno narastlo. Gorica s prirastkom nad 6000 prebivalcev nadkriljuje izgubo ostalih občin vse pokrajine. Reka s prirastkom 7000 prebivalcev drži dobro ravnotežje nazadovanju v ostalih občinah. Na Trst odpade polovica prirastka vse pokrajine, namreč dobrih 10000 prebivalcev, kar pa je za tako veliko trgovsko mesto razmeroma malo.

Od ostalih občin izkazujejo večji prirastek industrijska središča: tako Tržič nad 7000, Labinj 1700, Salona 400. Isto velja za novi obmejni občini: Postojno s priraskom 1700 prebivalcev in Trbiž s prirastkom 860 prebivalcev. Tudi nekatera večja središča so precej dobro napredovala; tako Vipava, Barban, Izola, Vižinad, Vrsar, Trnovo, Veprinac, Devin-Nabrežina, Gradež, Ronke, Št. Peter na Krasu.

Nekatere občine izkazujejo izredno veliko razliko med izpremembo legalnega števila prebivalcev in izpremembo števila prisotnih prebivalcev. Razumljiva je ta razlika (okroglo 1500) pri občini Volosko-Opatiji, ki je veliko letovišče, ne pa tako za Kobarid, kjer je legalno število prebivalcev nazadovalo za 369, število prisotnih pa narastlo za 830, ali Bovec, kjer znaša zmanjšek legalnega števila (619) ravno toliko, kolikor prirastek prisotnega prebivalstva (620). Razlago nam bo dala šele objava podrobnih podatkov zadnjega štetja.

PRIRODNI PRIRASTEK PREBIVALSTVA JULIJSKE KRAJINE

(brez občin v Videmski pokrajini) in Zadrske pokrajine.

	živo-rojenih	na 1000 preb.	mrtvo-rojenih	na 1000 preb.	vseh rojenih	na 1000 preb.	umrlih	na 1000 preb.	prirast ali zmanjšek	prirast na 1000 preb.
leta 1929.										
Glavna mesta	6627	17,60	232	0,62	6859	18,22	6591	17,50	+ 36	+ 0,10
ostale občine	13286	21,17	336	0,54	13622	21,71	8630	13,75	+ 4656	+ 7,42
Vse občine	19913	19,83	568	0,57	20481	20,40	15221	15,16	+ 4692	+ 4,67
leta 1930.										
Glavna mesta	722[*]	19,19	262	0,70	7489	19,89	5627	14,94	+ 1600	+ 4,25
ostale občine	14086	22,45	349	0,56	14435	23,01	6920	11,03	+ 7166	+ 11,42
Vse občine	21313	21,23	611	0,61	21924	21,82	12547	12,50	+ 8766	+ 8,73
leta 1931.										
Glavna mesta	6788	15,94	230	0,54	7018	16,48	5841	13,72	+ 947	+ 2,22
ostale občine	12630	22,87	295	0,53	12925	23.40	7439	13,47	+ 5191	+ 9,40
Vse občine	19418	19,85	525	0,54	19943	20,39	13280	13,58	+ 6138	+ 6,27

Značilno je, da so nazadovale predvsem občine z izrazitim kmetskim značajem, to pa v vseh pokrajinah, nekatere celo zelo močno: tako Črniče za petino. Komen za šestino, Soča za dobro petino, Temenica za petino, Herpelje-Kozina za dobro četrtino, enako Roč in Lokev, Košana in Tomaj pa za petino.

Razvoj zadnjih let kaže očiten beg s kmetij v mesta ali industrijska in trgovska središča. Ta tok prebivalstva postaja še bolj izrazit, ako upoštevamo ločeno prirodni prirastek prebivalstva v glavnih mestih in v ostalih občinah, kakor je razviden iz predstoječe razpredelnice,

Našim čitateljem!

Cenjenim čitateljem naznanjamo, da je založbo publikacij «Luč» prevzela književna zadruga «Goriška Matica» (Unione Editoriale Goriziana), ki bo izdala vsako leto po eno serijo in sicer tri knjige za dosedanjo prodajno ceno L. 4.—.

To pot smo izdali:

1.) **Zbornik «Luč»,** deveti zvezek.

2.) Jakub Kolas, **Mladi hrast in druge povesti.**

3.) France Bevk, **Povesti o strahovih.**

Prihodnja serija knjig izide dne 1. marca 1934 in sicer 1.) Zbornik «Luč», deseti zvezek; 2.) roman iz svetovnega slovstva; 3.) izvirna ljudska povest.

Ista založba je prevzela tudi izdajanje «Biblioteke za pouk in zabavo». Opozarjamo na snopič **«Živa groza in drugi spisi»,** ki je pravkar izšel in prinaša obilico pestrega gradiva s slikami. Cena je v prodaji L. 2.50 za izvod.

Izšli sta tudi knjigi:

Damir Feigel, **Čarovnik brez dovoljenja**

in

France Bevk, **Gmajna.**

Cena za vsako knjigo je L. 3.60.

Knjige se naročajo na naslov «Goriške matice»: **Unione Editoriale Goriziana, Gorizia, via Carducci 7.**

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA ★ NOVA GORICA

Zdravnik

Dr. Alfonz Serjun

emeritirani sekundarij javne deželne bolnišnice
v Gradcu

bivši okrajni zdravnik

Sprejema vedno ob delavnikih in nedeljah
za ženske in notranje bolezni, za šijatiko
in revmatična obolenja

TOLMINO